Politeja
Nr 2(89), 2024, s. 273-307
https://doi.org/10.12797/Politeja.20.2024.89.13
Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Marta DĘBSKA
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
mtdebska@gmail.com

DYPLOMACJA CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ W OKRESIE PANDEMII COVID-19 WOBEC PAŃSTW AFRYKI

ABSTRACT **Diplomacy of the People's Republic of China Towards African Countries During the COVID-19 Pandemic**

COVID-19 pandemic has been a real challenge and severe test of International Relations. It has been also a chance to gain or lose points in inter-power rivalry in Africa, which is full of contradictions. On the one hand, rich in human and natural resources, including energy ones. On the other hand, full of poverty, poor infrastructure (including health infrastructure), internal conflicts and political and economic instability what have a bad influence on the world economy and security. China, which nowadays is perceived as one of the most aggressive competitors in Africa, seems to conduct highly consistent policy towards this continent without any break, even in time of COVID-19 pandemic. This paper is an attempt to analyse Chinese activities in Africa at that time in context of global competition in this area and to evaluate how much they can influence China's position there. Thus, after a brief historical background, it presents the most significant formal events and declarations between both partners, along with Chinese "mask and vaccine diplomacy" towards Africa from early 2020 until the beginning of 2023. The elements like soft power actions were especially under consideration in this analysis as these ones that are the most effective in the contemporary global policy, or at least equally fruitful as hard power.

Keywords: COVID-19, China–Africa relations, soft power

Słowa kluczowe: COVID-19, relacje chińsko-afrykańskie, *soft power*

WPROWADZENIE

Chiny w ramach swojej polityki multilateralizmu stosują bardzo szeroki wachlarz mechanizmów współpracy w relacjach z państwami afrykańskimi w wielu dziedzinach – gospodarce, kulturze, bezpieczeństwie czy ochronie zdrowia. W niniejszym artykule polem badawczym jest ostatni ze wspomnianych aspektów, a sam artykuł stanowi próbę analizy kroków podjętych przez Chiny w dobie pandemii COVID-19 w Afryce i jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie o to, czy i w jakim zakresie Chiny, konkurujące od lat o wpływy w Afryce z Unią Europejską, Stanami Zjednoczonymi i innymi aktorami międzynarodowymi, wykorzystały globalną pandemię poprzez działania *soft power* do wzmocnienia swojej pozycji w tym regionie świata i na ile potrafiły zmienić negatywną prasę i stygmatyzację Chin za wybuch pandemii COVID-19 w Wuhan w przychylność Chinom w relacjach z Afryką. Do zbadania tego zagadnienia posłużyły głównie teksty przemówień chińskich notabli, obserwacja relacji chińsko-afrykańskich i towarzyszące im formalne wydarzenia, raporty niezależnych i międzynarodowych organizacji czy doniesienia prasowe (zamieszczone w Internecie) z okresu od początku 2020 do pierwszych miesięcy 2023 roku. Biorąc pod uwagę tematykę artykułu i fakt, że praca nad nim została rozpoczęta jeszcze w trakcie trwania pandemii, jest on próbą zmierzenia się z tym tematem, a dogłębna analiza będzie możliwa wraz z upływem czasu od zakończenia pandemii, w oparciu na nowych badaniach społecznych i rankingach *soft power*.

RELACJE CHIŃSKO-AFRYKAŃSKIE – WYMIAR FORMALNY

1. Ogólne zasady współpracy chińsko-afrykańskiej

Obecność Chin w Afryce i ich wzajemne relacje nie są oczywiście zjawiskiem nowym. Wyraźnie można wskazać dwa etapy kształtowania się tych relacji w ostatnich siedmiu dekadach. Pierwszy z nich, oparty na ideologicznej więzi i solidarności wśród krajów Trzeciego Świata, został formalnie nawiązany w okresie dekolonializmu podczas konferencji w Bandung w 1955 roku, której głównym celem było promowanie azjatycko-afrykańskiej współpracy i walka z neokolonializmem. Zaczęto wówczas nawiązywać pierwsze formalne stosunki dyplomatyczne z krajami afrykańskimi, począwszy od Algierii, Egiptu, Maroka czy Sudanu. Efektem Konferencji z Bandung było wiele dwu- i wielostronnych umów i projektów wzmacniających polityczne oraz ekonomiczne więzi między Afryką i Chinami. Współpraca ta uwikłana w wojnę ideologiczną pomiędzy blokiem komunistycznym i demokratycznym Zachodem oraz oskarżana o neokolonialny wyzysk Afryki przez jej partnerów spowodowała, że Afryka była postrzegana jako swoiste pole ideologicznej walki. Niemniej współpraca ta przyniosła Afryce wiele pożytecznych rozwojowych projektów, pomoc finansową i wiedzę ekspercką. Warto choćby wspomnieć o budowie (przełom lat 60. i 70. XX wieku) międzynarodowej

linii kolejowej Tazara łączącej Zambię i Tanzanię, realizującej nie tylko cele gospodarcze, ale również symboliczne, bowiem nazywana Koleją Wolności, była ikoną chińsko-afrykańskiej przyjaźni. Symbolem, który pomimo finansowych problemów na przełomie XX i XXI wieku przetrwał do dziś. Chińsko-afrykańska współpraca w zakresie pomocy gospodarczej i technicznej w pierwszym okresie opierała się na ogłoszonych w styczniu 1964 roku podczas państwowej wizyty w Ghanie premiera Zhou Enlai ośmiu zasadach chińskiej pomocy dla innych krajów[1]:

1) równości i wzajemnych korzyści, wykluczając tym samym postrzeganie pomocy chińskiej jako jednostronnej jałmużny,
2) poszanowania suwerenności i bezwarunkowości pomocy,
3) zapewnienia pożyczek nisko- lub nieoprocentowanych, których zwrot w razie potrzeby będzie wydłużony,
4) udzielania pomocy w osiągnięciu samowystarczalności i niezależnego rozwoju gospodarczego,
5) wspierania projektów wymagających mniej wkładu finansowego, ale dających szybsze efekty w celu uzyskiwania przez państwa otrzymujące pomoc szybszego dochodu i akumulacji kapitału,
6) zapewnienia wysokiej jakości wyposażenia i materiałów własnej produkcji w cenach rynkowych,
7) zapewnienia wysokiej jakości efektywnego wsparcia technicznego,
8) zapewnienia chińskim ekspertom standardów życia zgodnych z lokalnymi normami, wykluczając ich uprzywilejowanie.

Inne zasady, do których obecnie, nieustannie od 1948 roku, odwołują się Chiny w kontekście relacji z państwami afrykańskimi (co miało miejsce m.in. podczas III Forum Współpracy Chińsko-Afrykańskiej – FOCAC[2] – w 2006 roku), to pięć podstawowych zasad pokojowej koegzystencji[3], które utrwalają w przestrzeni międzynarodowej wizerunek Chin jako pokojowego państwa pozbawionego intencji imperialnych:

1) nieingerowania w sprawy wewnętrzne,
2) respektowania terytorialnej integralności i suwerenności,
3) obustronnej nieagresji,
4) równouprawnienia i obopólnych korzyści,
5) pokojowej koegzystencji.

Te zasady przetrwały, choć charakter współpracy chińsko-afrykańskiej zaczął ulegać zmianom od połowy lat 90. XX wieku, wraz z przyspieszeniem procesów globalizacyjnych i zachodzącymi transformacjami politycznymi. Od tego czasu możemy mówić o drugim etapie współpracy chińsko-afrykańskiej. Zmienił się m.in. charakter

[1] *The Chinese Government's Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries, Wilson Center Digital Archive*, [online] https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/chinese-governments-eight-principles-economic-aid-and-technical-assistance-other-countries, 20 IV 2021.

[2] FOCAC – Forum Współpracy Chińsko-Afrykańskiej stanowiące od 2000 roku formalne ramy współpracy między Chinami i Afryką. W dalszej części artykułu używany akronim nazwy Forum.

[3] D.K. Gemechu, *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec państw Afryki. Strategia pięciu zasad*, „Forum Politologiczne" 2008, t. 8, s. 160.

obecności Chin w Afryce, a reforma chińskiej polityki pomocowej w latach 1994-1995 zaowocowała wprowadzeniem do współpracy chińsko-afrykańskiej nowych instrumentów łączących działania pomocowe, inwestycyjne i handel oraz rozwój programów wiążących chińską pomoc zagraniczną ze współpracą gospodarczą. Ta wewnętrzna restrukturyzacja przyniosła również dostosowanie narzędzi pomocowych koniecznych do implementacji nowych programów. Ustanowiono wówczas trzy chińskie państwowe banki – China's Development Bank, China Export-Import Bank i China Agricultural Development Bank – jako źródło finansowania projektów zagranicznych.

Transformacji uległy również ramy formalne współpracy chińsko-afrykańskiej, które od roku 2000 tworzy Forum FOCAC obradujące cyklicznie co 3 lata. Ta zmiana formalna spowodowała, że od tej pory oficjalne relacje chińsko-afrykańskie toczą się na trzech poziomach: konferencjach ministerialnych; pokonferencyjnych spotkaniach starszych rangą przedstawicieli ministerialnych, które skupiają się na ewaluacji implementacji postanowień konferencyjnych; oraz spotkaniach starszych rangą przedstawicieli ministerialnych w celu przygotowania kolejnych konferencji. Poza wymienionymi formami formalnej współpracy relacje chińsko-afrykańskie w XXI wieku kształtowane są również podczas wielu różnorodnych innych wydarzeń, konferencji i inicjatyw, jak: Chińsko-Afrykańskie Forum Think Tanków, Chińsko-Afrykańskie Forum Współpracy Mediów, Afrykańsko-Chińska Konferencja nt. Redukcji Ubóstwa i Rozwoju, Chińsko-Afrykańska Rada Biznesu czy Afrykański Fundusz Pasa i Drogi. Wszystkie te wydarzenia konsekwentnie podkreślają znaczenie wzajemnych relacji oraz chęć kontynuacji współpracy.

2. Najważniejsze wydarzenia i dokumenty w latach 2020-2022 związane z pandemią COVID-19

W kontekście niniejszego artykułu szczególną uwagę należy zwrócić na kilka ostatnich dokumentów i wydarzeń wskazujących bieżący kierunek chińskiej polityki w stosunku do państw afrykańskich oraz kontynuowanie zaangażowania Chin w rozwój ochrony zdrowia w Afryce w czasie ogólnoświatowej pandemii COVID-19. Podczas poprzedzających pandemię COVID-19 dwóch szczytów FOCAC – z 2015 i 2018 roku (VI i VII FOCAC) – utrzymując przyrzeczenie finansowania projektów rozwojowych dla Afryki na stałym poziomie 60 miliardów dolarów, w pulę kluczowych inicjatyw realizowanych w kooperacji chińsko-afrykańskiej wpisano te z zakresu opieki zdrowotnej. Formalne zaangażowanie Chin w kwestie ochrony zdrowia i rozwoju infrastruktury medycznej w Afryce odzwierciedla również kontynuacja cyklicznych spotkań oficjalnych oraz organizacja tych *ad hoc*, także podczas trwania pandemii COVID-19. W tym samym czasie negocjacje pomiędzy UE a państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku nad nowym porozumieniem z Cotonou nadal się przedłużały, a cykliczny, szósty z kolei szczyt UE–Afryka został ze względu na pandemię przesunięty z października 2020 na 2021 rok (w tym również wirtualny miniszczyt planowany na grudzień 2020), a następnie na luty 2022 roku, kiedy ostatecznie został zrealizowany.

Pierwszym wydarzeniem, na które należy zwrócić uwagę, jest wirtualny Nadzwyczajny Chińsko-Afrykański Szczyt Solidarności wobec COVID-19, który odbył się z inicjatywy Chin, RPA i Senegalu 17 czerwca 2020 roku. Wzięło w nim udział trzynastu afrykańskich prezydentów – Senegalu, Egiptu, Algierii, Gabonu, Demokratycznej Republiki Konga, Kenii, Mali, Nigru, Nigerii, Rwandy, Zimbabwe, Etiopii oraz RPA. W przypadku tego ostatniego kraju oznacza to, że w obradach uczestniczył również ówczesny przewodniczący Unii Afrykańskiej – prezydent Cyril Ramaphosa. Oprócz reprezentantów krajów afrykańskich na spotkaniu obecni byli jako goście: Sekretarz Generalny ONZ António Gueterres oraz Dyrektor Generalny WHO Tedros Adhanom Ghebreyesus. Podczas szczytu nie doszło, co prawda, do podjęcia konkretnych decyzji, ale w trakcie dyskusji, głównie na temat zdrowia i wpływu pandemii COVID-19 na gospodarkę w kontekście relacji chińsko-afrykańskich, polityczni liderzy wydali wspólne oświadczenie i zademonstrowali silne wzajemne wsparcie, zobowiązania oraz sojusz pomiędzy Chinami i Afryką, pomimo niestabilnej i trudnej sytuacji międzynarodowej. Było to jednocześnie zawoalowane geopolityczne przesłanie dla reszty świata, w tym dla Stanów Zjednoczonych[4], tym bardziej, że wzajemne deklaracje i oświadczenia nie dotyczyły jedynie spraw związanych z ochroną zdrowia, ale również polityki. Wezwano bowiem do zniesienia sankcji ekonomicznych nałożonych na Sudan i Republikę Zimbabwe, a Afryka poparła Chiny w kwestii Tajwanu i Hongkongu. Uznając silny związek pomiędzy pokojem, bezpieczeństwem i rozwojem, wezwano społeczność międzynarodową do wsparcia Afryki w realizowaniu kampanii „Uciszyć broń" i publicznie zaakcentowano pozytywną rolę chińsko-afrykańskiej współpracy gospodarczej (zarówno finansowej, jak i inwestycyjnej). Potwierdzono tym samym długofalowe wsparcie Chin dla Afryki w jej rozwoju dostosowanym do kondycji poszczególnych krajów, co można też odczytać jako aluzję do chińskiego modelu wzrostu gospodarczego, alternatywnego do modelu zachodniego. Nawiązując do wspomnianych wcześniej chińskich pięciu zasad pokojowej koegzystencji i ośmiu zasad udzielania pomocy rozwojowej innym krajom, Chiny sprzeciwiły się ingerowaniu w wewnętrzne sprawy państw afrykańskich przez siły zewnętrzne. W kwestii podstawowej, czyli ochrony zdrowia publicznego w dobie trwającej pandemii COVID-19, poza wyrażeniem sprzeciwu przeciwko upolitycznieniu i stygmatyzacji wirusa oraz podkreśleniu bardzo trudnej sytuacji Afryki w dobie pandemii wymagającej solidarności i wsparcia zewnętrznego (było to poparciem rezolucji WHO w tym zakresie), strona afrykańska podziękowała Chinom za dotychczasowe wsparcie w walce z pandemią COVID-19. Obie strony wyraziły też wzajemne uznanie dla swoich dotychczasowych działań na polu walki z COVID-19 i obiecały dalszą współpracę w tym zakresie. Podczas szczytu Chiny zobowiązały się uczynić ze swoich szczepionek przeciwko koronawirusowi „ogólnoświatowe dobro publiczne", dostępne i przystępne cenowo dla mieszkańców całego globu, w tym krajów rozwijających się i ze szczególnym uwzględnieniem krajów afrykańskich. Chiny podkreślały ten fakt także podczas innych międzynarodowych wydarzeń – 73. Światowego

[4] S. Bilal, L.T. Shiferaw, *The China–Africa Summit on COVID-19: Geopolitical and Economic Considerations*, ECDPM: The Centre for Africa–Europe Relations, 22 VI 2020, [online] https://ecdpm.org/talking-points/china-africa-summit-covid-19-geopolitical-economic-considerations, 22 V 2021.

Zgromadzenia na Rzecz Zdrowia, Szczytu BRICS, 15. Szczytu G20 czy 27. Spotkania przywódców gospodarczych APEC[5].

Prezydent Chin Xi Jinping, przewodniczący czerwcowego szczytu, potwierdził dalsze wsparcie ze strony Chin dla Afryki w walce z wirusem poprzez: zapewnienie potrzebnego zaopatrzenia, zespołów ekspertów, ułatwienie nabywania zaopatrzenia medycznego w Chinach, rozpoczęcie budowy siedziby głównej Afrykańskiego Centrum Kontroli Chorób zgodnie z wcześniejszym planem w 2020 roku, przyspieszenie budowy chińsko-afrykańskich szpitali przyjaźni i współpracę medycznej zainicjowanej podczas wcześniejszych szczytów FOCAC w Beijing. Przede wszystkim jednak zobowiązał się do tego, że gdy tylko prace nad szczepionką przeciw COVID-19 i jej dystrybucja w Chinach zostaną zakończone, kraje afrykańskie będą pierwszymi beneficjentami[6]. Warto też podkreślić, że uznając podczas szczytu prawa obu stron do ochrony zdrowia i bezpieczeństwa, zaakcentowano prawo do promowania stosowania chińskiej i afrykańskiej tradycyjnej medycyny. Tym samym podkreślono ich znaczenie i rangę oraz ucieleśniono zasadę równości. Chiny pochwaliły też współpracę i solidarność wewnętrzną Afryki oraz doceniły publiczne wysiłki Unii Afrykańskiej w ustanowieniu m.in. Strategii UA na wypadek wybuchu COVID-19. Ostatnia ważna kwestia poruszona na Nadzwyczajnym Chińsko-Afrykańskim Szczycie Solidarności wobec COVID-19 przez prezydenta Chin Xi Jipinga to zapowiedź anulowania w ramach struktury FOCAC zadłużenia istotnych krajów afrykańskich (bez wskazania, jakie kraje ma na myśli) w formie nieoprocentowanych rządowych pożyczek, które powinny być zwrócone do końca roku 2020. Natomiast w przypadku krajów afrykańskich najbardziej dotkniętych pandemią COVID-19 i znajdujących się w bardzo trudnej sytuacji finansowej Chiny obiecały zintensyfikowanie wsparcia wraz ze społecznością globalną oraz wydłużenie im okresu spłaty pożyczek. Prezydent Xi Jiping zachęcał do tego również chińskie instytucje finansowe i społeczność międzynarodową, włączając grupę G20[7]. Jako że Chiny należą do tej ostatniej, konsekwencją wydaje się zapowiedź wdrożenia w życie inicjatywy przywódców G20 na rzecz zawieszenia obsługi zadłużenia (DSSI) najbiedniejszych państw świata, co miało pozwolić na utrzymanie płynności finansowej i bardziej efektywną walkę z pandemią.

Przemówienie prezydenta Chin, w wielu miejscach zbieżne z kończącym szczyt wspólnym oświadczeniem uczestników spotkania, było wypełnione retoryczną demagogią i ogólnikowymi stwierdzeniami. Spotkało się też z krytyką mediów afrykańskich[8]

---

5 *CGTN: Jaką rolę odgrywają Chiny w międzynarodowej walce z COVID-19?*, PR Newswire, 17 II 2021, [online] https://www.prnewswire.com/news-releases/cgtn-jaka-role-odgrywaja-chiny-w-miedzynarodowej-walce-z-covid-19--869232863.html, 22 V 2021.

6 *Mowa przewodnia Xi Jinping podczas Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności Wobec COVID-19*, FOCAC, 22 VI 2020, [online] http://www.focac.org/eng/ttxxsy/t1790867.htm, 18 IV 2021.

7 *Tamże*.

8 C. van Staden, *COVID-19: Not Much Give from China in Its Relationship with Africa*, Africa Portal, 29 VI 2020, [online] https://www.africaportal.org/features/covid-19-not-much-give-china-its-relationship-africa/, 18 IV 2021.

w sprawie spłaty zadłużenia afrykańskiego, jako że Chiny są największym wierzycielem krajów rozwijających się i w opinii Banku Światowego nie w pełni brały udział w inicjatywie DSSI. Mimo to przemówienie konsekwentnie podkreślało niezachwianą kontynuację zaangażowania Chin w Afryce zakreśloną na wcześniejszych FOCAC pomimo wzajemnych oskarżeń i animozji między Chinami i Afryką na początku pandemii. Kolejnym istotnym wydarzeniem kreującym relacje Państwa Środka z kontynentem afrykańskim, tym razem cyklicznym, było VIII FOCAC pod hasłem przewodnim „Pogłębienie chińsko-afrykańskiego partnerstwa i promowanie zrównoważonego rozwoju w celu budowania chińsko-afrykańskiej społeczności dzielącej wspólną przyszłość w nowej erze". Spotkanie odbyło się w Dakarze w trybie hybrydowym pomimo trwającej pandemii, w planowanym pierwotnie czasie, tj. 29-30 listopada 2021 roku. W forum uczestniczyli reprezentanci ministerialni z 53 krajów afrykańskich. Ze względu na okoliczności częściowo skupiono się na kwestiach wspólnej walki z pandemią COVID-19. Do najważniejszych zobowiązań w tej materii należała deklaracja prezydenta Xi Jinpinga podczas ceremonii otwarcia forum, że Chiny przekażą Afryce kolejny miliard szczepionek przeciw COVID-19 (w tym 600 milionów dawek w formie dotacji i 400 milionów dawek wyprodukowanych w kooperacji chińsko-afrykańskiej), co stanowiło dwukrotność tego, co zadeklarowały w tamtym czasie UE i USA razem. Ponadto prezydent Chin zapowiedział rozpoczęcie przez Chiny kolejnych 10 projektów medycznych i dotyczących zdrowia w krajach afrykańskich oraz wysłanie do Afryki 1,5 tysiąca pracowników medycznych i ekspertów z zakresu zdrowia publicznego[9]. Jednocześnie zaznaczył, że Chiny nadal będą wspierać zniesienie praw własności intelektualnej dla szczepionek przeciw COVID-19 oraz pomagać Afryce w podnoszeniu jej zdolności produkcyjnej szczepionek oraz ogólnie w walce z pandemią[10].

Poza tymi kwestiami i podkreśleniem realizacji obietnic złożonych podczas Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności wobec COVID-19 z czerwca 2020 roku, VIII Forum odniosło się do szeregu kwestii politycznych, gospodarczych oraz kulturalnych, m.in. kwestii współpracy w zakresie cyfryzacji Afryki, rozwoju zielonej energii, 5G, dalszej obustronnej współpracy w ramach Inicjatywy Pasa i Drogi, obustronnej solidarności na forach międzynarodowych czy inicjatywy G20 w sprawie zawieszenia obsługi zadłużenia. Konsekwentnie przywołano także zasady, na których od lat opiera się współpraca obu partnerów, i zrealizowane postanowienia poprzedniego Forum, z 2018 roku. Wszystkie poruszane kwestie znalazły odzwierciedlenie w przyjętych podczas VIII FOCAC dokumentach: Deklaracji Dakarskiej, Dakarskim Planie Działania na lata 2022-2024, Deklaracji w Sprawie Chińsko-Afrykańskiej Współpracy dot. Zmian Klimatu oraz Wizji Współpracy Chińsko-Afrykańskiej do roku 2035[11].

[9] *China Pledges 1 B COVID Vaccine Doses for Africa*, Africa Times, 30 XI 2021, [online] https://africatimes.com/2021/11/30/china-pledges-1-billion-covid-vaccine-doses-for-africa/, 14 IX 2022.

[10] *The Eighth FOCAC Ministerial Conference Achieves a Full Success*, The Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 1 XII 2021, [online] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2913_665441/2944_663894/2946_663898/202112/t20211202_10461016.html, 10 V 2023.

[11] *Tamże*.

Pandemia COVID-19 i przyjęta w związku z nią chińska strategia „zero COVID" nie przeszkodziły również w kontynuacji ponadtrzydziestoletniej tradycji odbywania pierwszych podróży zagranicznych w nowym roku kalendarzowym przez chińskiego ministra spraw zagranicznych do Afryki, co wpływało na budowanie dobrego wizerunku Chin w Afryce i podkreślało konsekwentne zaangażowanie Chin w sprawy afrykańskie pomimo własnych problemów i pandemicznego chaosu na świecie. Minister Spraw Zagranicznych Chin Wang Yi odwiedził w styczniu 2021 roku Nigerię, Demokratyczną Republikę Konga, Tanzanię, Bostwanę i Seszele, a w styczniu kolejnego roku – Erytreę, Kenię i Komory. Podobnie w styczniu 2023 roku, zaledwie dziewięć dni od objęcia stanowiska, nowy Minister Spraw Zagranicznych Chin Qin Gang odbył tygodniową podróż dyplomatyczną do Etiopii, Gabonu, Angoli, Beninu oraz Egiptu, odwiedził również siedzibę główną Unii Afrykańskiej i uczestniczył w spotkaniu z sekretarzem generalnym Ligii Państw Arabskich[12]. Podczas pierwszej z wymienionych podróży minister Wang Yi ogłosił na konferencji prasowej rozszerzenie współpracy chińsko-afrykańskiej, czemu przyświecało siedem priorytetów:

1) budowa zdrowej Afryki,
2) umacnianie afrykańskich producentów,
3) wspieranie budowy wewnętrznej spójności Afryki,
4) tworzenie bufora zabezpieczającego zbiory w Afryce,
5) wspieranie cyfryzacji Afryki,
6) wspieranie środowiska Afryki,
7) wspieranie bezpieczeństwa Afryki[13].

Kolejnym krokiem w kreowaniu polityki chińskiej w stosunki do Afryki w okresie pandemii była opublikowana na początku listopada 2021 roku przez Biuro Informacyjne Chińskiej Rady Państwa, czyli około 2 tygodni przed VIII FOCAC, biała księga zatytułowana *Chiny i Afryka w nowej erze. Partnerstwo równych*[14], która w wielu miejscach podkreślała długoterminowe zaangażowanie Chin w kwestie podniesienia poziomu ochrony zdrowia w Afryce oraz ich solidarność z Afryką i wzajemne wspieranie się w dobie pandemii COVID-19. Wszystko to wpisano w przyświecające relacjom chińsko-afrykańskim zasady szczerości, przyjacielskich stosunków, dobrej wiary,

[12] *China's New Foreign Minister Heads to Africa for First Trip*, Africa News, 9 I 2023, [online] https://www.africanews.com/2023/01/09/chinas-new-foreign-minister-heads-to-africa-for-first-trip/, 9 V 2023; M. Yusuf, *Chinese Top Diplomat Arrives in Africa to Strengthen Cooperation,* VOA News, 10 I 2023, [online] https://www.voanews.com/a/chinese-top-diplomat-arrives-in-africa-to-strengthen-cooperation/6912520.html, 9 V 2023.

[13] Informacja zamieszczona 10 stycznia 2021 roku na portalu Twitter Chińskiej Ambasady w Ugandzie – https://twitter.com/chineseemb_uga/status/1348139797035024384 – oraz na jej facebookowym koncie: https://www.facebook.com/Chinese.Emb.Uga/photos/chinese-foreign-minister-wang-yiseven-priorities-to-upgrade-china-africa-coopera/417031766393372/?paipv=0&eav=AfZHbv9mSl5peFbiCYjCZueSpSMEpNSg-JHBY548qAstYvuJx4n6iyClBagTU3sU9gg&_rdr, 10 IV 2022.

[14] *China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals*, The State Council of the People's Republic of China, Xinhua, 26 XI 2021, [online] https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202111/26/content_WS61a07968c6d0df57f98e5990.html, 13 V 2023.

osiągania rzeczywistych obustronnych korzyści czy wspólnych interesów z poszanowaniem suwerenności krajów afrykańskich. Księga, oprócz odniesień do pandemii COVID-19 i kwestii publicznego systemu zdrowia w Afryce, zawiera również podziękowanie dla państw afrykańskich za pomoc udzieloną w okresie pierwszej fali pandemii w Chinach. Dalej dokument ten podkreśla wprowadzoną w życie implementację umorzenia długów 15 państwom afrykańskim, zapowiedziane pięć miesięcy wcześniej na Nadzwyczajnym Chińsko-Afrykańskim Szczycie Solidarności wobec COVID-19, a także zakres chińskiej pomocy humanitarnej udzielonej krajom afrykańskim natychmiast po wykryciu pandemii na ich obszarze – akcentując, że stanowiła ona największy tego typu program i jednocześnie najtrudniejszy w realizacji od czasu powstania Chińskiej Republiki Ludowej.

Według białej księgi Chiny we współpracy z lokalnymi władzami, organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami dostarczyły od 2020 roku m.in. 120 partii: testów nukleinowych, ochronnych masek, kombinezonów, okularów i respiratorów do 53 krajów afrykańskich. Jednocześnie aktywnie uczestniczyły w pracach antypandemicznych z krajami afrykańskimi, wysłały do 17 z nich grupy ekspertów medycznych i zespoły medyczne w celu walki z pandemią COVID-19 oraz utworzyły ponad 130 miejsc dostępu do opieki medycznej. W dokumencie podkreślono również, że gdy tylko szczepionki przeciwko koronawirusowi pojawiły się na rynku, Chiny zaczęły dostarczać je do Afryki, przy niezaspokojonym jeszcze rynku wewnętrznym. Szacuje się, że do 12 listopada 2021 roku Chiny dostarczyły ponad 1,7 miliardów dawek szczepionki do ponad 110 krajów i organizacji, włączając 50 krajów afrykańskich i Komisję Unii Afrykańskiej. Jednocześnie wskazano na fakt, że do końca 2021 roku Chiny będą usiłowały zwiększyć tę liczbę do 2 miliardów dawek, a także przeznaczą dotację w wysokości 100 milionów dolarów na inicjatywę COVAX (Chiny miały dodatkowo przekazać charytatywnie 100 milionów dawek szczepionki z przeznaczeniem dla krajów rozwijających się, w tym afrykańskich).

Biała księga z 2021 roku mówi również o współpracy chińskich firm i afrykańskich partnerów ukierunkowanej na produkcję szczepionek w Egipcie, a także o podpisanych w tym celu umowach z Maroko i Algierią. W dokumencie zwrócono uwagę na praktyczny wymiar współpracy chińsko-afrykańskiej w ramach wcześniejszej Inicjatywy Pasa i Drogi, która również przyczynia się do walki z pandemią i stanowi dowód powrotu chińskich firm do Afryki. Na podstawie decyzji przytaczanego wcześniej Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności wobec COVID-19 szacuje się, że w pandemii ponad 1,1 tysiąca chińsko-afrykańskich programów kontynuowano, a na swoich stanowiskach pracy pozostało blisko 100 tysięcy chińskich techników i pracowników. Dzięki temu możliwe było ukończenie lub kontynuowanie rozpoczętych wcześniej wspólnych projektów i osiągnięcie pozytywnego wpływu na miejscową gospodarkę. Również w tym dokumencie znajdziemy zapis o wysiłkach Chin w ramach wspomnianej już inicjatywy grupy G20 na rzecz umorzenia długów dla kwalifikujących się krajów – DSSI.

WSPÓŁPRACA CHIŃSKO-AFRYKAŃSKA W ZAKRESIE POMOCY MEDYCZNEJ I ZDROWIA

Chińska pomoc humanitarna dla Afryki, włączając pomoc medyczną, trwa nieprzerwanie od 1963 roku, gdy na prośbę Algierii o pomoc medyczną (prośba została rozesłana przez Czerwony Krzyż) pierwszy medyczny zespół został wysłany właśnie przez Chiny[15]. Chińska Narodowa Komisja Zdrowia szacuje, że do 2018 roku chiński personel medyczny leczył około 220 milionów pacjentów w 48 krajach Afryki[16], a w połowie 2019 roku 983 chińskich lekarzy udzielało bezpłatnej pomocy medycznej w 45 krajach afrykańskich. Według oświadczenia ówczesnego chińskiego ministra spraw zagranicznych Wanga Yi, Chiny wysłały przez te lata do Afryki ponad 21 tysięcy chińskich lekarzy i pielęgniarek, którzy leczyli ludność Afryki i szkolili miejscowy personel. Wspierali oni Afrykę w walce m.in. z wirusem Ebola w zachodniej Afryce w 2014 i w 2018 roku w Demokratycznej Republice Konga, a także z malarią czy chorobami oczu na Madagaskarze i w Ugandzie.

Z kolei we wspomnianej już białej księdze[17] szacuje się, że od 1963 roku Chiny wysłały do Afryki 23 tysiące pracowników medycznych, które leczyły 230 milionów pacjentów i przeszkolili 20 tysięcy osób ze służby zdrowia w Afryce. Ponadto blisko tysiąc chińskich pracowników służby zdrowia pracowało w 98 centrach medycznych w 45 krajach afrykańskich. Dzięki pomocy Chin w 18 krajach założono 20 centrów medycznych o różnym profilu i zawiązano współpracę chińsko-afrykańską w 45 szpitalach w 40 krajach afrykańskich. Do jednych z flagowych chińskich projektów z zakresu ochrony zdrowia należy słynny okręt szpitalny chińskiej marynarki wojennej zwanym Arką Pokoju, który w 2017 roku podczas swojej szóstej z kolei kilkumiesięcznej misji Harmonius Mission-2017[18] zawinął do 8 krajów z niskim dochodem rocznym, w tym 7 afrykańskich: Dżibuti, Sierra Leone, Gabonu, Kongo, Angoli, Mozambiku i Tanzanii, udzielając pomocy medycznej nie tylko swoim żołnierzom konwojującym statki na wodach Zatoki Adeńskiej i stacjonującym w chińskiej bazie wojskowej w Dżibuti, ale również prawie 43 tysiącom Afrykańczykom – głównie w zakresie chirurgii, ortopedii, chorobach wewnętrznych, tradycyjnej chińskiej medycynie czy okulistyce. W tej ostatniej dziedzinie Chiny od lat udzielają pomocy na terenie Afryki, m.in. na Madagaskarze, który jako jeden z pierwszych krajów afrykańskich podpisał z Chinami w 2017 roku Memorandum Porozumienia[19] w kwestii dwustronnej współpracy w ramach Inicjaty-

[15] L. Anshan, *Chinese Medical Cooperation in Africa with Special Emphasis on the Medical Teams and Anti-Malaria Campaign*, Uppsala 2011, s. 7.

[16] L. Hui, *Chinese Doctors Provide Free medical services in Africa*, Xinhua, 20 VIII 2019, [online] http://www.xinhuanet.com/english/africa/2019-08/20/c_138322237_2.htm, 20 IV 2021.

[17] *China and Africa in the New Era*..., 13 V 2023.

[18] B. Tang i in., *Medical Services Provided on the „Harmonious Mission-2017" Peace Ark from China*, „BMJ Military Health Journal" 2021, vol. 169, no. e1, p. e44-e49.

[19] Tłum. własne *Memorandum of Understanding* (MoU) – wstępne porozumienie ustalające warunki uczestnictwa stron w danym projekcie, tłumaczone również jako Protokół Ustaleń.

wy Pasa i Drogi (obejmującej również sektor zdrowia)[20]. Według chińskiej Państwowej Agencji Prasowej Xinhua w czerwcu 2018 roku Chiny przeznaczyły w formie dotacji sprzęt medyczny o wartości 250 tysięcy dolarów dla Madagaskaru w ramach 2-tygodniowej kampanii w tym rejonie polegającej na darmowym operowaniu pacjentów z kataraktą. W ciągu minionych 43 lat Chiny wysłały na Madagaskar 624 lekarzy i 21 zespołów medycznych[21]. Podobne przedsięwzięcia miały miejsce w wielu innych miejscach Afryki. Przykładowo od 1983 roku Chiny wysłały ponad 18 zespołów medycznych i 200 specjalistów na wiejskie tereny Ugandy[22]. W ramach Inicjatywy Pasa i Drogi od 2014 roku realizowana jest także w Afryce inicjatywa The Brigthness Action, w której ramach przy udziale chińskich medycznych zespołów prowadzone są 34 nieodpłatne programy kliniczne – dzięki nim przywrócono wzrok prawie 10 tysiącom pacjentów z kataraktą[23].

Zarówno przed pandemią COVID-19, jak i w trakcie jej trwania Chiny często współfinansowały budowę infrastruktury medycznej w Afryce. Przykładowo w marcu 2013 roku otwarto Chińsko-Kongijski Szpital Przyjaźni w Brazzaville, na którego budowę Chiny przekazały 6 milionów dolarów. Szpital ten, należący do jednych z najbardziej rozwiniętych w tym regionie, zatrudnia 260 lekarzy i pielęgniarek oraz może przyjąć setki pacjentów. Stacjonuje tu również chiński zespół medyczny pracujący w Kongo, a chiński rząd przekazał dodatkowo w 2013 roku 10 milionów juanów na doposażenie szpitala w sprzęt medyczny i rozszerzenie kadry medycznej[24]. Jednym z ostatnich dużych projektów z zakresu infrastruktury medycznej, w który Chiny bardzo się zaangażowały, była budowa Afrykańskiego Centrum Kontroli i Prewencji Chorób (Africa CDC), usytuowanego na południowych przedmieściach stolicy Etiopii – Addis Abebie. Centrum to, powołane do życia w 2017 roku pod auspicjami Unii Afrykańskiej, to jedyne tego typu centrum w Afryce mające swoje Regionalne Centra Współpracujące w Gabonie, Kenii, Egipcie, Zambii i Nigerii.

Do projektu zainicjowanego przez Unię Afrykańską w odpowiedzi na epidemię gorączki krwotocznej Ebola w zachodniej Afryce w 2014 roku i wcześniejsze problemy Afryki z gruźlicą, AIDS czy malarią w Nigerii, dołączyły – poprzez podpisanie Memorandum o Współpracy w zakresie stworzenia Afrykańskiego Centrum Kontroli Chorób – w 2015 roku Chiny i Stany Zjednoczone, które w ramach tej trójstronnej współpracy wspierają prace centrum do dziś w postaci grantów, ekspertyz technicznych, stypendiów dla afrykańskich epidemiologów czy dzielenia się szeroko pojętą wiedzą

[20] *The Gateway to Africa: China and Madagascar are Expanding Cooperation in All Areas*, „ChinAfrica", vol. 11, 12 VIII 2019, [online] http://www.chinafrica.cn/Homepage/201908/t20190812_800175494.html, 2 V 2023.

[21] *China Donates Medical Equipment to Madagascar*, African News, Xinhua, 7 VI 2018, [online] http://www.xinhuanet.com/english/2018-06/07/c_137235679.htm, 10 VI 2018.

[22] *Feature: Chinese Medical Experts Extend Health Care to Rural Uganda*, Hinhua, 8 VI 2018, [online] http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2018-06/08/content_51833473.htm, 10 VI 2018.

[23] *China and Africa in the New Era...*, 13 V 2023.

[24] AidData's Global Chinese Development Finance Dataset: Project ID 30201, AIDDATA A Research Lab at William & Mary, [online] https://china.aiddata.org/projects/30201, 19 IV 2021.

specjalistyczną[25]. W przypadku Chin, które w 2015 roku wsparły projekt budowy centrum grantem dla Unii Afrykańskiej w wysokości 2 milionów dolarów[26], współpraca przybrała również formę listów intencyjnych wymienionych w czerwcu 2019 roku pomiędzy rządem Chin i Komisją Unii Afrykańskiej[27] w kwestii budowy siedziby głównej Centrum w Addis Abebie. Doprowadziło to do podpisania umowy i rozpoczęcia budowy w 2020 roku, a ostatecznie – pomimo trwającej pandemii COVID-19 – terminowego oddania siedziby Centrum do użytku w styczniu 2023 roku. Ukończono tym samym pierwszy etap projektu mającego na celu m.in. ułatwienie chińsko-afrykańskiej współpracy w zakresie zdrowia publicznego, wzmocnienie zdolności Afryki do kontroli i prewencji w dobie pandemii oraz przyspieszenie możliwości działania w przypadku zagrożenia pandemicznego[28], co w sposób niezamierzony wpisało się wyjątkowo dobrze w potrzeby walki z pandemią COVID-19 od 2020 roku.

SYTUACJA COVIDOWA W AFRYCE

Na podstawie danych Globalnego Indeksu Bezpieczeństwa Zdrowia[29] kontynent afrykański, z drugą pod względem liczby populacją na świecie[30], postrzegano na początku pandemii jako najmniej przygotowany do walki z przyszłymi epidemiami i pandemiami. Szczególnie dotyczy to Afryki Subsaharyjskiej. Według portalu Statista[31] na dzień 18 XI 2022 roku przy odnotowanych na całym świecie ponad 640 milionach

[25] C. Aboaf, *U.S.–China Collaboration in Creating and Supporting the Africa Centers for Disease Control and Prevention*, Africa–U.S.–China Trilateral Cooperation Research Series No. 4, The Carter Center, [online] https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/china/trs-04-us-china-collaboration-africacdc.pdf, 3 V 2023.

[26] *China Contributes 2 USD Million to Support the Establishment of the Africa's Centre for Disease Control*, Union Africaine, 13 XI 2015, [online] https://au.int/fr/node/16836, 20 IV 2021.

[27] *AUC and Government of China Sign Exchange of Letters of Agreement for the Construction of Africa CDC Headquarters Building*, Africa CDC News Press Releases, 27 VI 2019, [online] https://africacdc.org/news-item/auc-and-government-of-china-sign-exchange-of-letters-of-agreement-for-the-construction-of-africa-cdc-headquarters-building/, 29 IV 2023.

[28] *China-Aided Africa CDC Headquarters Project Completed*, CIDCA, 21 I 2023, [online] http://en.cidca.gov.cn/2023-01/21/c_856953.htm, 29 IV 2023.

[29] *Global Health Security Index 2021*, Nuclear Threat Initiative (NTI) & The Johns Hopkins Center for Health Security at the Bloomberg School of Public Health, December 2021, s. 56, [online] https://ghsindex.org/wp-content/uploads/2021/12/2021_GHSindexFullReport_Final.pdf, 10 IX 2022. Indeks ten, opracowany w ramach wspólnego projektu The Nuclear Threat Initiative (NTI) i The Johns Hopkins Center for Health Security, uwzględnia 6 zmiennych: poziom prewencji, wykrywania i raportowania, szybkiej reakcji, systemów zdrowia, podporządkowania się międzynarodowym normom i ryzyko środowiska.

[30] *Africa Population*, Worldometer, 6 IX 2020, [online] www.worldometers.info/world-population/africa-population/, 6 XI 2020. We wrześniu 2020 roku Afrykę zamieszkiwało 16,72% ogółu populacji świata.

[31] *Number of Coronavirus (COVID-19) Cases in the African Continent as of November 18, 2022, by Country*, Statista, [online] https://www.statista.com/statistics/1170463/coronavirus-cases-in-africa/, 10 V 2023.

przypadków zachorowań na koronawirusa prawie 12,7 miliona odnotowano w Afryce, co stanowi około 2% globalnej sumy zachorowań. Ponad półtora roku wcześniej odsetek ten sięgał ponad 2,8% ogółu populacji świata[32]. Dane te znajdują potwierdzenie w późniejszych zestawieniach Afrykańskiego Centrum Kontroli i Prewencji Chorób Unii Afrykańskiej ze wskazaniem na dzień 30 kwietnia 2023[33] oraz Centrum Bazy Danych Koronawirusa Johna Hopkinsa ze wskazaniem na dzień 10 marca 2023 (wtedy zakończono zbieranie i codzienne aktualizowanie danych[34]). W przypadku Afryki krajem najbardziej dotkniętym wirusem SARS-Cov-2 jest RPA z ponad 4 milionami odnotowanych przypadków zachorowań, Maroko i Tunezja z ponad milionem przypadków oraz Egipt i Libia z liczbą zachorowań powyżej 500 tysięcy osób[35].

Jeśli zwrócimy uwagę na poziom szczepień populacji Afryki, to dostrzeżemy, że pod tym względem kontynent ten znajduje się na samym dole piramidy – od samego początku. Jeden z biuletynów Afrykańskiego CDC[36], opierając się na danych Światowej Organizacji Zdrowia, podaje, że do marca 2023 roku średnio 49,9% populacji Afryki uprawnionej do szczepienia została w pełni zaszczepiona, a zaledwie siedmiu krajom afrykańskim udało się przekroczyć próg zaszczepienia co najmniej 70% populacji: Liberii i Rwandzie (w pełni zaszczepiona uprawniona populacja), Mauritiusowi i Botswanie (94%), Mozambikowi (92%), Seszelom (93%) i Zambii (80%). Według portalu Statista[37] na 13 338 833 198 dawek szczepionki przeciw COVID-19[38] rozdysponowanych globalnie do marca 2023 roku, do Afryki trafiło zaledwie około 776 milionów, co stanowi zaledwie około 5,8% całej puli. Biorąc pod uwagę wielkość populacji Afryki[39], po jednej dawce szczepionki otrzymało około 54% mieszkańców Afryki, i to

[32] Według Centrum Bazy Danych Koronawirusa Johna Hopkinsa na dzień 23 V 2021 roku ogólna liczba odnotowanych przypadków zachorowań na świecie wynosiła 166 770 399, w tym w Afryce 4 748 581, co stanowi w zaokrągleniu 2,85% ogółu. Zob. *COVID-19 Dashboard by the Center Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU)*, [online] https://coronavirus.jhu.edu/map.html, 23 V 2021.

[33] *The Transition Beyond the Acute Phase of COVID-19 Pandemic in Africa*, Africa CDC, News/Statement, 9 V 2023, [online] https://africacdc.org/news-item/the-transition-beyond-the-acute-phase-of-covid-19-pandemic-in-africa/, 9 V 2023.

[34] Stan globalnych zachorowań na COVID-19 na dzień 10 III 2023 wynosił dokładnie 676 609 955 przypadków. W ramach projektu przy Uniwersytecie Johna Hopkinsa – Centrum Bazy Danych Koronawirusa Johna Hopkinsa (John Hopkins Coronovirus Resources Centers) – eksperci w zakresie zdrowia publicznego, chorób zakaźnych i przygotowania w sytuacjach kryzysowych gromadzili na bieżąco dane dotyczące COVID-19 i aktualizowali je codziennie w okresie 22 stycznia 2020 – 10 marca 2023 roku w celu propagowania wiedzy o koronawirusie. Zob. *COVID-19 Dashboard*...

[35] *Liczba przypadków zachorowań*...

[36] *Africa CDC and Mastercard Foundation: Saving Lives and Livelihoods*, Africa CDC Newsletter, March 2023, [online] https://africacdc.org/download/africa-cdc-mastercard-foundation-saving-lives-and-livelihoods-newsletter-march-2023/, 30 IV 2023.

[37] *Total Number of Coronavirus (COVID-19) Vaccination Doses Administered in Africa as of March 15, 2023*, Statista, [online] https://www.statista.com/statistics/1232773/total-number-of-covid-19-vaccination-doses-in-africa/, 10 V 2023.

[38] *COVID-19 Dashboard*...

[39] Ze względu na brak możliwości dotarcia do danych z marca 2023 posłużono się w obliczeniach

od początku pandemii. Jeśli uwzględnimy dawki zutylizowane ze względu na przekroczenie terminu przydatności, ilość ta będzie jeszcze mniejsza. Warto także pamiętać, że tylko jeden typ szczepionki przeciw COVID-19 jest jednodawkowy, a dawka wystarcza zaledwie na kilka miesięcy, stąd wynika, że odsetek Afrykańczyków zaszczepionych przeciwko wirusowi SARS-CoV-2 jest nieduży na tle całej populacji kontynentu. Porównując wskazane wcześniej dane Światowej Organizacji Zdrowia, nasuwa się też pytanie, w jaki sposób w marcu 2023 roku możliwe było zrealizowanie pełnego szczepienia u 49,9% uprawnionej populacji przy rozprowadzeniu tam mniej niż 776 milionów dawek szczepionki. Jedna zmienna nie budzi wątpliwości – ilość szczepionek w Afryce od samego początku była mała, co wynikało z wielu czynników: małych dostaw z zewnątrz, braku zakładów produkcyjnych na miejscu czy wysokiego kosztu szczepionki na rynku komercyjnym przy problemach finansowych większości krajów afrykańskich. Przy początkowym bardzo wysokim popycie na nowy produkt na rynku medycznym Afryka nie miała szans. Rozwiązaniem miało być konsorcjum COVAX, w założeniu zapewniające sprawiedliwą dystrybucję szczepionek na całym świecie i wyrównujące tym samym szanse krajów najuboższych, m.in. Afryki Sub-Saharyjskiej. I faktycznie, od 2020 roku zaopatrzeniem Afryki w szczepionki przeciw COVID-19 zajmują się głównie dwie inicjatywy – COVAX i AVAT.

1. **COVAX** (COVID-19 Vaccines Global Access) – założona w kwietniu 2020 roku globalna wielostronna inicjatywa pod auspicjami Światowej Organizacji Zdrowia, która razem z dwoma podmiotami – GAVI (Globalny Sojusz dla Szczepionek i Immunizacji oraz CEPI (Koalicji na Rzecz Innowacji w Zakresie Gotowości na Epidemię) – czuwa nad sprawiedliwą dystrybucją szczepionek przeciw COVID-19 na świecie oraz przyspieszeniem ich opracowania i produkcji. Inicjatywa COVAX współpracuje również z innymi partnerami, m.in. UNICEF-em, Komisją Europejską, Bankiem Światowym, Fundacją Billa i Melindy Gates, a także z Chinami, które początkowo nie chciały przystąpić do koalicji[40].

2. **AVAT** (African Vaccine Acquisition Trust) – fundusz utworzony w listopadzie 2020 roku w odpowiedzi na problemy z planowanymi dostawami szczepionek dla Afryki ze strony COVAX i chęć usamodzielnienia się. Utworzony przez **Afrykański Zespół Zadaniowy ds. Pozyskiwania Szczepionek** (AVATT) pod przewodnictwem Unii Afrykańskiej w ramach Strategii Unii Afrykańskiej Rozwoju i Dostępu do Szczepionek COVID-19, zakładał zapewnienie dostaw gwarantujących zaszczepienie co najmniej 60% populacji Afryki bezpiecznymi i skutecznymi szczepionkami pozyskiwanymi zarówno komercyjnie, jak i w ramach programów pomocowych[41].

statystycznych danymi z Worldometer z dnia 24 V 2023 roku, kiedy populacja Afryki wynosiła 1 433 354 588 osób. Pozwoliło to w przybliżeniu oszacować wskazane w tekście wielkości. Zob. *Africa Population*, Worldometer, 6 IX 2020, [online] https://www.worldometers.info/world-population/africa-population, 24 V 2023.

40 *What is COVAX*, Gavi 2022, [online] https://www.gavi.org/covax-facility?gclid=Cj0KCQjwsIejBhDOARIsANYqkD1PknglGHMkM2W_1QagrNAeTk6239VpDAi4sEzm3vOdyl0GVjJA91QaAuobEALw_wcB, 3 V 2023.

41 *African Vaccine Acquisition Trust (AVAT) Announces 108,000 Doses of Vaccines Arriving in Mauritius as Part of the First Monthly Shipment of Johnson & Johnson Vaccines*, Africa CDC News / Press Release,

Afrykańskie CDC, monitorując sytuację szczepionkową w Afryce na podstawie oficjalnych danych z Regionalnych Współpracujących Centrów CDC oraz raportów państw członkowskich Unii Afrykańskiej, prezentuje zmieniające się proporcje źródeł zaopatrzenia Afryki w szczepionki. Poniższe dane pokazują, że z biegiem czasu coraz większy odsetek zaopatrzenia szczepionkowego dostarczany jest do Afryki dzięki staraniom koalicji Unii Afrykańskiej AVAT, choć wciąż w zdecydowanej mierze przeważają dostawy poprzez globalny COVAX (zob. wyk. 1 i wyk. 2)[42].

Wykres 1. Dostawcy szczepionki do krajów członkowskich UA, 22 września 2022

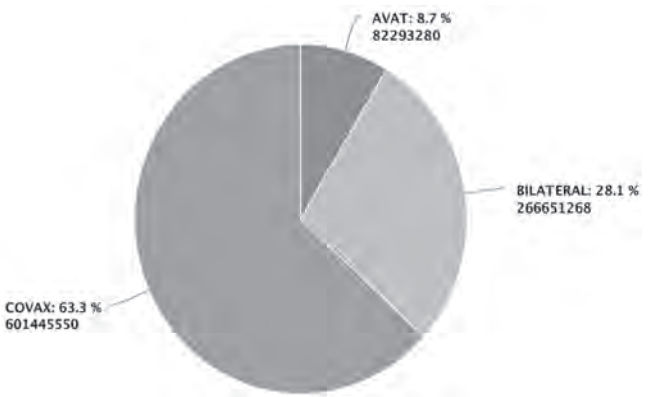

Źródło: *COVID-19 Vaccination*, Africa CDC, [online] https://africacdc.org/covid-19-vaccination/, 22 IX 2022.

Wykres 2. Dostawcy szczepionki do krajów członkowskich UA, 1 maja 2023

Źródło: *COVID-19 Vaccination*...

7 VIII 2021, [online] https://africacdc.org/news-item/african-vaccine-acquisition-trust-avat-announces-108000-doses-of-vaccines-arriving-in-mauritius-as-part-of-the-first-monthly-shipment-of-johnson-johnson-vaccines/, 5 IX 2022.

[42] *Africa CDC COVID-19 Vaccine Dashboard*, Africa CDC, 3 V 2023, [online] www.africacdc.org/covid-19-vaccination/, 3 V 2023.

Interesujące są również dane z tego samego źródła o rodzajach i pochodzeniu szczepionek na COVID-19, które stosowane są w Afryce (zob. wyk. 3 i wyk. 4)[43]. Obecnie udział chińskich szczepionek w postaci szczepionek Sinovac i Sinopharm łącznie nieznacznie spada na rynku UA w stosunku do roku ubiegłego – z 23,7 do 20,5% – głównie na rzecz jednodawkowej amerykańskiej szczepionki Johnson & Johnson, która przy małej infrastrukturze medycznej w Afryce jest zdecydowanie bardziej praktyczna.

Wykres 3. Typy szczepionek stosowanych w krajów członkowskich UA, 22 września 2022

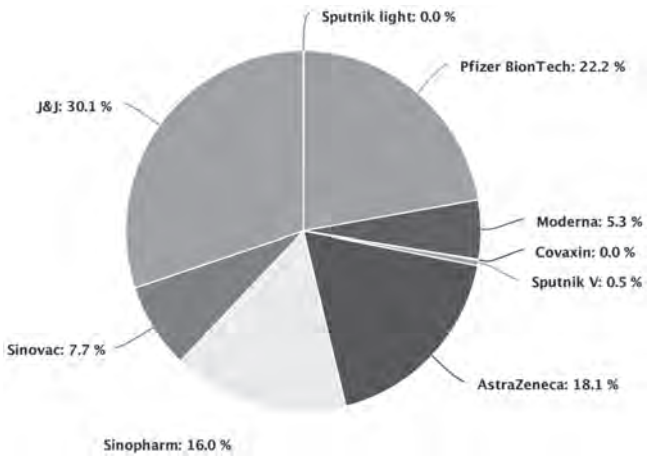

Źródło: *COVID-19 Vaccination*...

Wykres 4. Typy szczepionek stosowanych w krajów członkowskich UA, 1 maja 2023

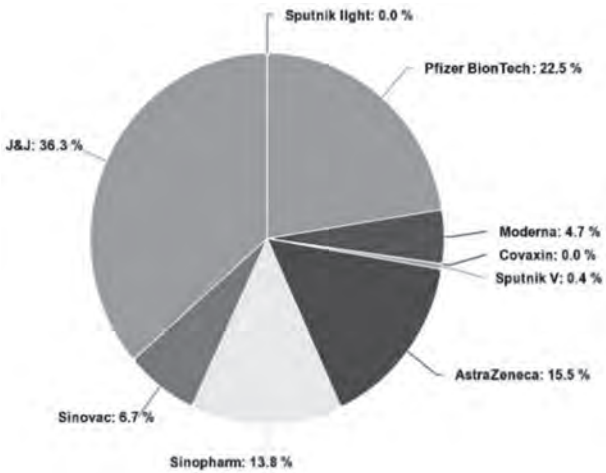

Źródło: *COVID-19 Vaccination*...

[43] *Tamże*.

Zanim jednak doszło do powstania konsorcjów AVAT i COVAX, a z czasem do ich w miarę sprawnego funkcjonowania (i przy ich wsparciu do pojawienia się na rynku pierwszych szczepionek w grudniu 2020 roku[44]), sytuacja Afryki ze względu na jej dotychczasowe uwarunkowania i problemy gospodarcze, handlowe czy z dostępem do służby zdrowia była w kontekście wybuchu pandemii niesłychanie trudna. Państwa rozwinięte sparaliżowane brakiem wiedzy na temat nowego zagrożenia skupiły się na pracach nad szczepionką i zapewnieniem bezpieczeństwa swoim obywatelom. W chwilowym rozluźnieniu dotychczasowych więzi, do gry weszła „dyplomacja maseczkowa".

DYPLOMACJA MASECZKOWA

Z perspektywy czasu można powiedzieć, że pierwszy rok pandemii COVID-19 w oczekiwaniu na postępy badań nad szczepionką był okresem próby dla relacji międzynarodowych wielu aktorów sceny globalnej, w tym Chin i Afryki względem siebie. Sytuacji nie ułatwiał fakt oskarżania Chińczyków w Afryce o wybuch i szerzenie pandemii, a Afrykańczyków mieszkających w Chinach – za szerzenie wirusa w Państwie Środka[45]. Niespodziewana pandemia wywołała panikę społeczeństw, spowodowała w skali globalnej zatrzymanie łańcuchów dostaw, co przełożyło się choćby na brak podstawowych produktów, a przede wszystkim środków ochrony medycznej i potrzebnego sprzętu. A popyt gwałtownie wzrastał. Z drugiej strony istniejąca sytuacja kryzysowa była szansą dla Chin na odbudowanie kreowanego od wielu lat, nadszarpniętego przez pandemię czy wcześniejsze oskarżenia o „dyplomację książeczki czekowej", wizerunku odpowiedzialnego i wiarygodnego partnera międzynarodowego w Afryce.

Od ogłoszenia lockdownu Chiny rozpoczęły intensywne wspieranie m.in. Afryki poprzez liczne dostawy niezbędnego sprzętu medycznego i środków ochrony indywidualnej oraz dzielenie się wiedzą specjalistyczną zdobytą podczas wcześniejszej walki z nowym wirusem na swoim terytorium. Dostawy respiratorów, odzieży ochronnej oraz oddelegowywanie ekspertów i personelu medycznego do krajów rozwijających się stały się faktem szeroko nagłaśnianym w mediach. W pierwszych miesiącach 2020 roku rzecznik chińskiego ministerstwa spraw zagranicznych Zhao Lijian ogłosił rozpoczęcie nowych programów pomocy do walki z COVID-19 dla Afryki, w których ramach zespoły medyczne i pomoc humanitarna w pierwszej kolejności kierowana była do Zimbabwe, Algierii i Demokratycznej Republiki Konga[46]. Znajduje to potwierdzenie

[44] O.J. Watson i in., *Global Impact of the First Year of COVID-19 Vaccination: A Mathematical Modelling Study*, „The Lancet" 2022, vol. 22, no. 9, 23 VI.

[45] O przypadku chińskiego miasta Guangzhou w okresie marzec-kwiecień 2020, gdzie siłą eksmitowano Afrykańczyków z ich domów, zob. D.H. Dinko, *China's 'Mask Diplomacy' Wins Influence Across Africa, during and after the Pandemic*, The Conversation, 10 III 2021, [online] https://theconversation.com/chinas-mask-diplomacy-wins-influence-across-africa-during-and-after-the-pandemic-153048, 18 V 2021.

[46] E. Olander, *Foreign Ministry Spokesman Zhao Lijian Announces a Raft of New COVID-19 Aid Programs for Africa, China Global South Project*, 13 V 2020, [online] https://chinaglobalsouth.

w doniesieniach The Africa Report[47] o Algierii jako pierwszym kraju, który tę pomoc otrzymał w 2020 roku. Wraz z dostawą medycznego sprzętu przysłano tam 13-osobowy zespół chińskich ekspertów medycznych. W tym samym czasie Chiny zapowiedziały zbudowanie małego szpitala w Algierii, który miał świadczyć pomoc prewencyjną dla około 5 tysięcy Algierczyków i 4 tysięcy Chińczyków zatrudnionych tam w firmie inżynierskiej.

W kwietniu 2020 roku podobny kilkunastoosobowy zespół medyczny przyleciał razem z dostawą sprzętu medycznego o wartości 1,5 miliona dolarów do Nigerii[48]. W obu tych przypadkach – Algierii i Nigerii – koszty pomocy medycznej zostały pokryte jednak przez chińskie państwowe przedsiębiorstwa prowadzące działalność w tych krajach, a nie przez centralny rząd chiński. Podobnie w Zimbabwe, chińskie firmy przekazały pół miliona dolarów na odnowienie szpitala Wilkins, będącego w tym kraju głównym centrum covidowym[49]. Do innych krajów afrykańskich, które otrzymały od Chin w 2020 roku w formie dotacji kilka partii dostaw sprzętu medycznego oraz wsparcie zespołu ekspertów medycznych, należały Etiopia i Burkina Faso[50]. Tego typu pomoc udzielana była Afryce również przez instytucje pośredniczące. Oficjalna strona internetowa Unii Afrykańskiej informowała w październiku 2020 roku, że Chiny przekazały Komisji Unii Afrykańskiej odzież ochronną i sprzęt medyczny do walki z wirusem SARS-CoV-2 w postaci: masek chirurgicznych, rękawiczek i gogli ochronnych, termometrów, respiratorów oraz agregatów tlenu[51].

Z podsumowania Africa Report opublikowanego w październiku 2020 roku wynika, że od początku pandemii rząd chiński dostarczył do Afryki ponad 400 ton medycznych dostaw i blisko 200 ekspertów medycznych, którzy przeszkolili ponad 20 tysięcy osób z afrykańskiego personelu medycznego[52]. Dużym donatorem ze strony Chin w zakresie dostaw odzieży ochronnej i potrzebnego sprzętu medycznego do walki z pan-

com/2020/05/13/after-a-brief-lull-chinese-foreign-ministry-spokesman-zhao-lijian-announces-a-raft-of-new-covid-19-aid-programs-for-africa/, 17 IV 2021.

47 Tenże, *Coronovirus Aid: Chinese Medical Teams Arrive in Africa to Mixed Reactions*, The Africa Report, 6 IV 2020, [online] https://www.theafricareport.com/25746/coronavirus-aid-chinese-medical-teams-arrive-in-africa-to-mixed-reactions/, 19 IV 2021.

48 A.R.A. Shaban, *Chinese Experts Arrive to Help Nigeria in Coronavirus Fight, Opposition Kicks,* The Africa News, 9 IV 2020, [online] https://www.africanews.com/2020/04/09/chinese-experts-arrive-to-help-nigeria-in-coronavirus-fight-opposition-kicks/, 20 V 2021.

49 J. Madzimure, N. Madzianike, *Chinese Firms Update Wilkins*, Nehanda Radio, 27 III 2020, [online] https://nehandaradio.com/2020/03/27/chinese-firms-upgrade-wilkins/, 17 IV 2021.

50 *Chinese Medical Experts Arrive in Ethiopia and Burkina Faso to Aid Fight Against COVID-19*, Embassy of The People's Republic of China in the Republic of Sierra Leone, 18 IV 2020, [online] http://sl.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/202004/t20200419_5848634.htm, 20 May 2021.

51 *China Donates Medical Supplies to African Union Commission*, African Union Press Releases, 23 X 2020, [online] https://au.int/en/pressreleases/20201023/china-donates-medical-supplies-african-union-commission, 10 IV 2021.

52 K. Assala, *50 African Diplomats on Anti-Covid-19 Visit to China's Sinopharm*, Africa News with AFP, 16 X 2020, [online] https://www.africanews.com/2020/10/16/50-african-diplomats-on-anti-covid-19-visit-to-china-s-sinopharm/, 22 V 2021.

demią była w tamtym okresie także fundacja chińskiego miliardera Jacka Ma, która w marcu 2020 roku na swojej oficjalnej stronie internetowej zapowiedziała, że razem ze swoją Fundacją Alibaba ofiaruje każdemu państwu w Afryce 20 tysięcy testów na COVID-19, 100 tysięcy maseczek oraz 1 tysiąc medycznych kombinezonów ochronnych i przyłbic. Z szacunków wynika, że w ten sposób przekazała do Afryki 1,1 miliona testów, 6 milionów maseczek i 60 tysięcy zestawów medycznej odzieży ochronnej, której logistycznym zarządzaniem i dystrybucją zajął się rząd Etiopii, stąd transport wszystkich dostaw skierowano do Addis Abeby[53]. Doniesienia prasowe z kwietnia 2020 roku potwierdzają realizację tego typu dostaw od obu fundacji m.in. do Etiopii, Zimbabwe, Rwandy, Kamerunu i Ghany[54]. Fundacja Jack Ma przekazała także w ramach trzeciej dotacji dla Unii Afrykańskiej w kwietniu 2020 roku 4,6 miliona maseczek, 500 tysięcy zestawów do wymazów i testów, 300 respiratorów, 200 tysięcy zestawów odzieży, 200 tysięcy przyłbic ochronnych, 2 tysiące termometrów, 100 bezdotykowych skanerów temperatury i 500 tysięcy par rękawiczek[55].

Nieco później, ale wciąż w trakcie pandemii, w maju 2021 roku Fundacja Jack Ma ogłosiła kolejną edycję telewizyjnego programu stypendialnego wspierającego przedsiębiorczość w Afryce – „Africa Business Heroes" – o wartości 1,5 miliona dolarów[56] dla 10 najlepszych finalistów, którzy zaproponują rozwiązania afrykańskich problemów w zakresie m.in.: wsparcia medycznego, edukacji, ochrony środowiska i kobiet. W dobie pandemii wielu finalistów z poprzednich lat zaangażowało swoje zwycięskie firmy w usługi covidowe. Przykładowo Lifebank, zajmujący się dostawą tlenu i testów na COVID-19, czy Nawah Scientific – pierwsze prywatne centrum badawcze w regionie MENA, które oferowało tańsze i szybsze narzędzia diagnostyczne z bezpłatną dostawą próbek do laboratorium[57].

---

[53] *Jack Ma Foundation Wants Africa to Be One Step Ahead of the Coronavirus*, Jack Ma Foundation, 17 III 2020, [online] https://www.jackmafoundation.org.cn/blog/africa-can-be-one-step-ahead-of-the-coronavirus/, 9 V 2021.

[54] M. Soumaré, *Alibaba's Jack Ma, Paul Pogba Mobilise Against Coronavirus in Africa*, The Africa Report, 25 III 2020, [online] https://www.theafricareport.com/24991/fighting-coronavirus-across-africa-from-vips/, 19 IV 2021.

[55] M. Schwikowski, *Coronavirus Helps Boost China's Influence in Africa*, Deutsche Welle, 25 IV 2020, [online] https://www.dw.com/en/coronavirus-pandemic-helps-china-expand-its-influence-in-africa/a-53241294, 19 IV 2021. Informacja pojawiła się na koncie Jack Ma Foundation w portalu Twitter 20 IV 2020, zob. [online] https://twitter.com/foundation_ma/status/1252136695320899584?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1252136695320899584%7Ctwgr%5Ee119425a155ad1c8f24a92ae4ee00559a4779cb6%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.dw.com%2Fen%2Fcoronavirus-pandemic-helps-china-expand-its-influence-in-africa%2Fa-53241294, 5 IV 2021.

[56] A. Getachew, *Alibaba's Jack Ma Foundation Chooses African Business Idols*, Anadolu Ajansi, 7 V 2021, [online] https://www.aa.com.tr/en/africa/alibaba-s-jack-ma-foundation-chooses-african-business-idols/2230220, 24 V 2021.

[57] *Tamże*.

DYPLOMACJA SZCZEPIONKOWA

Zanim jakakolwiek szczepionka przeciw COVID-19 pojawiła się na rynku, rząd chiński zadbał o dobry marketing swojego produktu antycovidowego. W październiku 2020 roku sekretariat FOCAC zaprosił 51 ambasadorów i starszych rangą dyplomatów z 50 krajów afrykańskich do Instytutu Sinopharm, gdzie zwiedzili oni centrum wystawiennicze i laboratorium produkcyjne, a także zostali zaznajomieni z ostatnimi próbami klinicznymi szczepionki przeciw COVID-19, która była już w III fazie testów[58]. Wkrótce po dopuszczeniu do użytku publicznego pierwszej chińskiej szczepionki przeciw COVID-19 – Sinopharm – obietnica chińskiego rządu z Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności wobec COVID-19 z czerwca 2020 roku zaczęła być realizowana. Według doniesień chińskiego państwowego kanału telewizyjnego CGTN z marca 2021 roku Chiny ofiarowały lub były w trakcie nieodpłatnego przekazywania szczepionek przeciw COVID-19 do krajów rozwijających się w pilnej potrzebie w różnych regionach świata, w tym do 21 krajów Afryki: Algierii, Angoli, Beninu, Republiki Konga, Kamerunu, Komorów, Dżibuti, Egiptu, Gwinei Równikowej, Gabonu, Gwinei, Mauretanii, Maroka, Mozambiku, Namibii, Nigru, Senegalu, Seszeli, Sierra Leone, Sudanu i Zimbabwe[59].

Z kolei firma konsultingowa Bridge Consulting informowała wówczas, iż Chiny sprzedały lub przekazały w darowiźnie szczepionki przeciw COVID-19 do 13 krajów Afryki: Algierii, Maroko, Tunezji, Egiptu, Senegalu, Gwinei, Gabonu, Kongo, Namibii, Mozambiku, Zimbabwe, Gwinea Równikowej i Sierra Leone[60]. Trzy ostatnie kraje spośród wymienionych otrzymały szczepionki w formie dotacji[61]. Szerszą specyfikację, datowaną również na marzec 2021 roku, zawierającą liczbę dawek i formę ich otrzymania przygotowało Stowarzyszenie Spraw Międzynarodowych AMO[62] na podstawie doniesień prasowych. Według stowarzyszenia określone partie chińskiej szczepionki Sinopharm w formie dotacji otrzymało 15 krajów afrykańskich. Jedynym państwem w tej grupie, które otrzymało inną chińską szczepionkę – Sinovac – była Uganda. Według AMO Etiopia, Kenia i Nigeria były w tym czasie potencjalnymi użytkownikami chińskich szczepionek przeciw COVID-19 w przyszłości. W przypadku dwóch

[58] K. Assala, *50 African Diplomats*...

[59] *China's Vaccine Map: Over 260m Chinese COVID-19 Vaccine Doses Distributed Globally*, CGTN, 29 III 2021, [online] https://news.cgtn.com/news/2021-03-29/Over-260m-Chinese-COVID-19-vaccine-doses-distributed-globally-YZzPptWhHO/index.html, 18 IV 2021.

[60] C. Mureithi, *The African Countries Which Are Part of China's Vaccine Diplomacy*, *Quartz Africa*, 16 III 2021, [online] https://qz.com/africa/1984683/african-countries-targeted-by-chinas-vaccine-diplomacy/, 18 IV 2021.

[61] D. Herbling, *China to Donate Coronavirus Vaccines to Three African Countries*, Bloomberg, 4 II 2021, [online] https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-04/china-to-donate-coronavirus-vaccines-to-three-african-countries, 18 IV 2021.

[62] I. Karásková, V. Blablová, *The Logic of China's Vaccine Diplomacy: An In-Depth Look at Where China's Vaccines Are Going Hints at the Motivation behind the Campaign*, The Diplomat, 24 III 2021, [online] https://thediplomat.com/2021/03/the-logic-of-chinas-vaccine-diplomacy/, 18 IV 2021.

krajów darowizna chińskich szczepionek Sinopharm nie pochodziła z Chin. Seszele otrzymały 50 tysięcy szczepionek Sinopharm ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich, a Egipt, oprócz 300 tysięcy szczepionek z Chin (darowizna) i samodzielnie zakupionych 40 milionów dawek Sinopharm, otrzymał również w darowiźnie 100 tysięcy szczepionek Sinopharm od Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Z kolei Gwinea Bissau otrzymała bezpłatnie 10 tysięcy dawek szczepionki Sinopharm od Senegalu. Senegal oraz Maroko samodzielnie nabyły szczepionki Sinopharm: Senegal – 200 tysięcy dawek, Maroko – 41 milionów. Zimbabwe otrzymało darowiznę w postaci 400 tysięcy dawek szczepionki Sinopharm i oprócz tego samodzielnie zakupiło 1,8 miliona dawek tej samej szczepionki.

Poza wymienionymi krajami darowiznę w liczbie 100 tysięcy dawek w tym czasie otrzymały w Afryce: Gwinea Równikowa, Gabon, Namibia, Republika Konga, Tunezja. Większą darowizną, 200 tysięcy dawek szczepionki Sinopharm, zostały obdarowane przez Chiny: Algieria, Gwinea, Mozambik i Sierra Leone. Łącznie do wskazanych przez AMO krajów afrykańskich do dnia 17 marca 2021 roku trafiło w formie darowizny 2,17 miliona dawek szczepionki Sinopharm i 300 tysięcy – Sinovac. Wynika z tego, że łącznie z zakupionymi dawkami szczepionki Sinopharm od momentu pojawienia się na rynku wyczekiwanych od około roku szczepionek przeciw COVID-19 przez pierwsze dwa i pół miesiąca trafiło do Afryki 85,17 miliona dawek szczepionki Sinopharm i 300 tysięcy dawek szczepionki Sinovac. Do krajów najbardziej obdarowanych chińskimi szczepionkami w tym okresie należały: Egipt, Uganda i Zimbabwe; otrzymały po 300-400 tysięcy dawek szczepionek (zob. tab. 1).

Tabela 1. Chińskie szczepionki w Afryce do 17 marca 2021

Kraj	Szczepionka	Liczba dawek
Szczepionki w formie darowizny		
Algieria, Egipt, Gwinea Równikowa, Gabon, Gwinea Bissau, Mozambik, Namibia, Republika Konga, Seszele, Sierra Leone, Gambia, Tunezja, Zimbabwe	Sinopharm	2 170 000
Uganda	Sinovac	300 000
Szczepionki w formie zakupu		
Egipt, Maroko, Senegal, Zimbabwe	Sinopharm	83 000 000
	Suma	85 470 000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przedstawionych w: I. Karásková, V. Blablová, *The Logic of China's Vaccine Diplomacy: An In-Depth Look at Where China's Vaccines Are Going Hints at the Motivation behind the Campaign*, The Diplomat, 24 III 2021, [online] https://thediplomat.com/2021/03/the-logic-of-chinas-vaccine-diplomacy/, 18 IV 2021.

Powyższe dane pokazują, że od samego początku dystrybucji szczepionki przeciw COVID-19 na świecie chińskie szczepionki trafiały na różnych warunkach do Afryki. Kontynent ten nie jest wcale regionem numer jeden pod względem liczby

rozdystrybuowanych szczepionek. Według danych zebranych do 28 grudnia 2022 roku przez niezależną firmę konsultingową Bridge Beijing[63], bazującą na danych ogólnodostępnych dotyczących zasięgu wszystkich chińskich szczepionek przeciw COVID-19 na świecie, Afryka zajmuje dopiero trzecie miejsce w tym rankingu – po Azji i Ameryce Łacińskiej. Niemniej Bridge Beijing wskazuje, że w ramach współpracy rozwijających się krajów Południa do końca 2021 roku 125 milionów chińskich szczepionek dotarło bezpośrednio z Chin do 47 krajów afrykańskich, z czego 31 milionów w formie darowizny. Z kolei według Biura Informacji Chińskiej Rady Państwa[64], od listopada 2021 roku (od VIII Konferencji Ministerialnej FOCAC) do sierpnia 2022 roku Chiny dostarczyły 189 milionów dawek szczepionki do 27 afrykańskich krajów oraz we współpracy z afrykańskimi partnerami osiągnęły zdolność produkcyjną w tym zakresie w Afryce do około 400 milionów dawek rocznie. Do sierpnia 2022 roku 47 afrykańskich państw wydało pozwolenie na stosowanie chińskich szczepionek Sinopharm w przypadku osób powyżej 3. roku życia. Wskazano również, że drugi chiński producent szczepionek, Sinovac, nie tylko dostarcza szczepionki do krajów afrykańskich, ale również promuje współpracę z tymi krajami w zakresie badań klinicznych, lokalizacji zakładów produkcyjnych i systemu magazynów chłodniczych do przechowywania szczepionek w Afryce. Według tego samego źródła, od momentu podjęcia ustaleń na VIII FOCAC Chiny wysłały 332 osoby jako dodatkowy personel medyczny do 19 afrykańskich krajów i przeszkoliły 3,6 tysiąca miejscowych medyków.

Oczywiście chińskie firmy farmaceutyczne nie są jedynymi producentami szczepionek i ich dostawcami do Afryki. W pierwszych newralgicznych miesiącach 2021 roku, gdy szczepionki przeciw COVID-19 były najbardziej deficytowym i pożądanym towarem na całym świecie, a liczba przypadków śmiertelnych w wyniku zachorowania na COVID-19 zastraszająco rosła, ruszyła dystrybucja szczepionek w ramach wspominanej wcześniej wielostronnej inicjatywy pod auspicjami Światowej Organizacji Zdrowia, COVAX. W jej ramach już w lutym 2021 roku rozpoczęto dystrybucję szczepionek w Afryce, stawiając sobie za cel dostarczenie do Afryki 600 milionów dawek do końca 2021 roku, co miało dać możliwość zaszczepienia co najmniej 20% tamtejszej populacji pod warunkiem, że zdolność produkcyjna szczepionek będzie wzrastać[65]. Realizację pierwszej transzy dostawy, liczącej 90 milionów dawek i pozwalającej na zaszczepienie 3% najbardziej narażonej afrykańskiej populacji – w tym pracowników służby zdrowia – zapowiedziano na pierwszą połowę 2021 roku[66]. Według Światowej Organizacji Zdrowia uzupełnieniem zapowiedzianych przez COVAX dostaw dla Afryki było

[63] *China COVID-19 Vaccine Tracker*, Bridge, 28 XII 2022, [online] https://bridgebeijing.com/our-publications/our-publications-1/china-covid-19-vaccines-tracker/#China8217s_Vaccines_in_Africa, 2 V 2023.

[64] *China, African Countries Conduct Fruitful COVID-19 Vaccine Cooperation*, Xinhua, 24 VIII 2022, [online] http://english.scio.gov.cn/internationalexchanges/2022-08/24/content_78386648.htm, 29 IV 2023.

[65] *Dispatch of Millions of COVID-19 Vaccines to Africa Expected to Start in February: WHO*, United Nation News, 5 II 2021, [online] https://news.un.org/en/story/2021/02/1083882, 19 IV 2021.

[66] *Tamże*.

670 milionów dawek szczepionki zabezpieczonych przez Unię Afrykańską, które miały być dystrybuowane w 2021 i 2022 roku pod warunkiem odpowiedniego finansowania[67]. Dodatkowo 320 tysięcy dawek amerykańskiej szczepionki Pfizer-BioNTech, które Światowa Organizacja Zdrowia już otrzymała na nagłe wypadki, zostało przydzielone do czterech afrykańskich krajów zdolnych do przechowywania i dystrybuowania szczepionki w wymaganych warunkach -70°C: Wysp Zielonego Przylądka, Rwandy, RPA i Tunezji. Pomimo tych zapowiedzi, choć dystrybucja szczepionek przez inicjatywę COVAX faktycznie się rozpoczęła i pierwsze partia 600 tysięcy szczepionki Astra Zeneca wylądowała w Ghanie 24 lutego 2021 roku[68], implementacja dostaw oraz same szczepienia nie przebiegały tak sprawnie, jak pierwotnie zakładano. Biuro Regionalne dla Afryki (AFRO)[69] wskazało, że do połowy kwietnia 2021 roku zaledwie 2% z obiecanych 690 milionów dawek szczepionki przeciw COVID-19 trafiło do 45 krajów Afryki. W 43 z nich rozpoczęto szczepienia jeszcze w tym samym miesiącu i blisko 13 milionów z 31,6 miliona otrzymanych dawek zostało rozdysponowanych, jednak ich dystrybucja odbywała się nierównomiernie. Większość, 93%, tych dawek zostało zastosowanych zaledwie w 10 krajach Afryki. Miesiąc później, w maju 2021 roku, sytuacja w Afryce nadal się nie poprawiała. Według danych WHO[70] zapasy szczepionek znajdowały się tam na wyczerpaniu, więc organizacja zaleciła zaszczepienie jak największej liczby ludzi tylko pierwszą dawką, nie zachowując szczepionek na drugą dawkę. Szacowano wówczas, że dostarczone przez COVAX szczepionki w 8 krajach Afryki były już wyczerpane, w 15 krajach zużyto tylko połowę dostawy, w 9 – zużyto nawet mniej niż jedną czwartą dostarczonych szczepionek, a do Tanzanii, Burundi, Burkina Faso, Republiki Środkowoafrykańskiej, Czadu i Erytrei pula szczepionek z COVAX miała dopiero dotrzeć.

Powolna dystrybucja szczepionek w Afryce od samego początku spowodowana była nie tylko małymi dostawami deficytowego towaru czy wysoką ceną szczepionek, ale również wieloma innymi czynnikami: logistycznymi problemami związanymi z brakiem odpowiedniej i wystarczającej infrastruktury medycznej (w tym możliwości zapewnienia odpowiednich warunków chłodniczych dla szczepionek), brakiem wykwalifikowanego personelu medycznego, obawami co do jakości dostarczanych szczepionek, niską świadomością społeczną i brakiem kampanii propagujących wiedzę o nich, a także krótkim terminem ważności szczepionek. Między innymi z tego ostatniego powodu afrykańskie CDC wskazuje w swoich danych dotyczących COVID-19 również liczbę szczepionek zutylizowanych, a ta bynajmniej nie jest mała.

Rozwiązaniem wszystkich tych problemów i wyrównaniem szans na dostęp do szczepionek dla Afryki miało być uruchomienie zakładów produkcyjnych w tym

[67] *Tamże*.

[68] *Covax Vaccine-Sharing Scheme Delivers First Doses to Ghana*, BBC News, 24 II 2021, [online] https://www.bbc.co.uk/news/world-africa-56180161, 19 IV 2021.

[69] *Less Than 2% of World's COVID-19 Vaccines Administered in Africa*, WHO Africa, 8 IV 2021, [online] https://www.afro.who.int/news/less-2-worlds-covid-19-vaccines-administered-africa, 22 V 2021.

[70] P. Mwai, *Covid-19 Vaccinations: African Nations Miss WHO Target*, BBC News, 31 XII 2021, [online] https://www.bbc.com/news/56100076, 22 V 2021.

regionie, co miało ogromne znaczenie, gdyż nawet przed pandemią afrykańskie zdolności produkcyjne w zakresie wyrobu wcześniejszych szczepionek były znikome – 99% szczepionek pochodziło spoza kontynentu[71]. Według niezależnego amerykańskiego think thanku Carnegie Endowment for International Peace[72] w połowie 2021 roku istniało w Afryce zaledwie 12 zakładów wytwórczych produkujących lub przygotowujących się do produkcji szczepionki przeciw COVID-19. Z reguły były to centra produkujące wcześniej inne szczepionki lub lekarstwa, ale w większości przypadków, zarówno przed pandemią, jak i w jej trakcie, w zakładach tych odbywała się ostatnia faza produkcji z dostarczonych komponentów[73]. Centra produkcyjne znajdowały się zaledwie w sześciu krajach: Algierii, Egipcie, Maroko, Rwandzie, Senegalu i RPA[74]. Z trzema z tych krajów kooperację licencyjną podjęły w pierwszych miesiącach 2021 roku chińskie firmy biofarmaceutyczne – Sinovac i Sinopharm. Te z kolei nieraz podpisywały jednocześnie umowy na budowę faktycznych zakładów lub linii produkcyjnych przeznaczonych do wytwarzania szczepionek przeciw COVID-19.

O zamiarach zbudowania pierwszej takiej inwestycji donosił Washington Post w marcu 2021 roku: Egipt we współpracy z chińskimi ekspertami z zakresu COVID-19 zapowiedział zbudowanie na swoim terytorium hubu produkującego i dystrybuującego szczepionki Sinopharm, mającego rozpocząć funkcjonowanie w czerwcu 2021 roku[75]. Poza rozmowami z Sinopharm Egipt doszedł w tym czasie do porozumienia również z chińską firmą Sinovac, z którą w drugiej połowie kwietnia 2021 roku egipski holding VACSERA podpisał dwie umowy. Na ich podstawie Sinovac udzielił ograniczonej licencji na produkcję szczepionki przeciw COVID-19, dzięki czemu VACSERA produkuje szczepionki z dostarczonych przez Sinovac gotowych produktów przy zakładanej produkcji 40-60 milionów dawek szczepionki w pierwszym roku produkcji oraz otrzymuje od chińskiej firmy wsparcie techniczne, łącznie z testowaniem końcowego produktu czy kontrolą środków produkcji[76].

---

71 K. Mlaba, *What Is Africa's Capacity to Make Its Own Vaccines?*, Global Citizen, 28 IV 2022, [online] https://www.globalcitizen.org/en/content/africa-covid-19-vaccine-production-equity-access/, 3 V 2023.

72 Z. Usman, J. Ovadia, *Is There Any COVID-19 Vaccine Production in Africa?*, Carnegie Endowment for International Peace, 13 IX 2021, [online] https://carnegieendowment.org/2021/09/13/is-there-any-covid-19-vaccine-production-in-africa-pub-85320, 3 V 2023.

73 *The African Vaccine Manufacturing Ecosystem: Supply Landscape and Expansion Plans*, Clinton Health Access Initiative Inc., December 2022, [online] https://chai19.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2023/01/230119-White-Paper-African-Vaccine-Manufacturing-Ecosystem.pdf, 5 V 2023.

74 K. Georgieva, *Support for Africa's Vaccine Production is Good for the World: Robust and Reliable Vaccine Capacity in Africa Is a Global Public Good, Deserving of Global Support*, IMF Blog, 12 I 2022 [online] https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/01/12/blog011322-support-for-africas-vaccine-production-is-good-for-the-world, 5 V 2023.

75 L. Benabdallah, *Don't Believe the Hype About China's „Vaccine Diplomacy" in Africa*, „The Washington Post", 5 III 2021, [online] https://www.washingtonpost.com/politics/2021/03/05/dont-believe-hype-about-chinas-vaccine-diplomacy-africa/, 24 V 2021.

76 *Egypt Signs Agreement with China to Locally Produce Sinovac Vaccine*, „Egypt Today", 22 IV 2021, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101182/Egypt-signs-agreement-with-China-to-locally-produce-Sinovac-vaccine, 2 V 2023.

Zgodnie z wypowiedzią egipskiego premiera z 5 lipca 2021 roku, Mustafy Madbulego, VACSERA wyprodukowała 1 milion szczepionek przeciw COVID-19 i miała na początku lipca 2021 roku zdolność produkcyjną na poziomie 300 tysięcy dawek dziennie. Co więcej, premier Madbuli poinformował wówczas, że trwają rozmowy rządu z Chinami w sprawie podwojenia dostaw surowców z Chin do produkcji szczepionki, co pozwoliłoby na zwiększenie ich produkcji do 600 tysięcy dawek dziennie[77]. Ten pierwszy milion wyprodukowanych w Egipcie szczepionek został rozdystrybuowany do centrów szczepień w całym kraju w sierpniu 2021 roku[78], a z czasem produkowane w Egipcie szczepionki Sinovac dostarczane były również za granicę, np. do Palestyny[79]. Egipska produkcja i współpraca firm z biegiem czasu jest coraz mocniejsza. W lutym 2022 roku do mediów dotarła informacja, że w Egipcie wyprodukowano już ponad 30 milionów dawek szczepionki Sinovac[80]. We wrześniu 2022 roku VACSERA w kooperacji z Sinovac otwarła w Gizie zautomatyzowany kompleks magazynowy zdolny pomieścić 100-150 milionów dawek szczepionki rocznie[81].

Na początku 2023 roku Arab Finance Brokerage na podstawie Raportu Holdingu VACSERA z 2022 roku[82] poinformowało, że w kooperacji z Sinovac wyprodukowano około 50 milionów dawek szczepionki przeciw COVID-19 i że na początku 2023 roku VACSERA prowadziła rozmowy z Sinovac w sprawie stworzenia zintegrowanego zakładu produkcyjnego tej szczepionki. Jednocześnie z produkcją szczepionek Sinovac, zgodnie z zapowiedziami z kwietnia 2021 roku firmy VACSERA[83], miała być prowadzona produkcja rosyjskich szczepionek Sputnik-V. W tym ostatnim zakresie zaangażowała się również inna wiodąca egipska biomedyczna firma, Minapharm, która w kwietniu 2021 roku zapowiedziała produkcję ponad 40 milionów antycovidowych szczepionek Sputnik-V rocznie. Deklaracja ta wynikała z umowy z Russian Direct

---

77 *Egypt Produces One Million Doses of „Vacsera-Sinovac" Vaccine Against COVID-19*, „Egypt Today" 2021, 5 VII, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/105703/Egypt-produces-one-million-doses-of-"Vacsera-Sinovac"-vaccine-against, 2 V 2023.

78 *Egypt Sends 1st Million Sinovac/Vacsera Doses to Vaccination Centers*, „Egypt Today" 2021, 25 VIII, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/107228/Photos-Egypt-sends-1st-million-Sinovac-VACSERA-doses-to-vaccination, 3 V 2023.

79 *Egypt Produces Over 30M Doses of Sinovac/VACSERA COVID-19 Vaccine*, „Egypt Today" 2022, 21 II, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/113073/Egypt-produces-over-30M-doses-of-Sinovac-VACSERA-COVID-19, 3 V 2023.

80 *Tamże*.

81 A.M. Kandil, *Egypt Opens Automated Vaccine Storage Complex with Capacity of Up to 150 Million Doses Annually,* „Egypt Today" 2022, 24 IX, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/119424/Egypt-opens-automated-vaccine-storage-complex-with-capacity-of-up, 3 V 2023.

82 *Egypt's VACSERA in Talks with China's SINOVAC Over Vaccines Plant Construction*, ZAWYA, 6 I 2023, [online] https://www.zawya.com/en/economy/north-africa/egypts-vacsera-in-talks-with-chinas-sinovac-over-vaccines-plant-construction-emequi1p, 4 V 2023.

83 *Egypt's VACSERA to Manufacture Russian, Chinese Covid-19 Vaccines*, „Egypt Today" 2021, 26 IV, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101317/Egypt's-VACSERA-to-manufacture-Russian-Chinese-Covid-19-vaccines, 3 V 2023.

Investment Fund[84]. Według danych Afrykańskiego CDC rosyjskie szczepionki przeciw COVID-19 – Sputnik Light i Sputnik V – nie mają jednak wielkiego udziału w rynku afrykańskim[85].

Pomimo że do Egiptu dostarczane były wszystkie dopuszczone na rynek szczepionki przeciw COVID-19 i toczono rozmowy z różnymi partnerami zagranicznymi w kwestii ich produkcji, to jednak współpraca z Chinami w tym zakresie wydaje się najbardziej owocna i rozwojowa. Produkcję chińskich szczepionek w Afryce można łączyć również z Algierią i Maroko. W tym pierwszym kraju dzięki umowie pomiędzy Algierską Grupą Farmaceutyczną Saidal i chińską Spółką Sinovac rozpoczęto produkcję szczepionek pod koniec września 2021 roku z zakładaną początkowo wydajnością na poziomie 8 milionów dawek miesięcznie[86]. Na początku lipca 2021 roku marokańska firma farmaceutyczna Sothema podpisała umowę z chińską Sinopharm na produkcję 5 milionów dawek szczepionki miesięcznie[87]. Inna marokańska firma, Laboratoria Galenica, zawarła kontrakt z The Russian Direct Invest Fund na produkcję rosyjskich szczepionek Sputnik-V. Według raportu Foresight Africa 2022 przygotowanego przez Instytut Brookings[88] połowa szczepionek dostarczona w 2021 roku do Afryki miała formę darowizny – w większości ze strony inicjatywy COVAX, w której ramach do Afryki docierały również chińskie szczepionki (13,3%). W raporcie szacuje się też, że w formie umów kupna szczepionki Sinopharm i Sinovac stanowiły prawie 20% dostaw do Afryki, biorąc pod uwagę zarówno afrykańskie kraje o niskim, jak i średnim czy wysokim dochodzie. Dodatkowo w formie darowizny w ramach dwustronnych umów z Chin do afrykańskich krajów o niskim dochodzie trafiło 7,6% szczepionek przeciw COVID-19 i 2,7% do krajów o średnim i wysokim dochodzie. Uwzględniając wszystkie formy przekazywania szczepionek, do grupy krajów o wysokim dochodzie dostarczono 11,3% chińskich szczepionek (z przewagą szczepionek firmy Sinopharm). Natomiast do afrykańskich krajów o niskim dochodzie – 24,2% (również większość szczepionek Sinopharm).

[84] *Egyptian to Locally Produce Russian Sputnik V Coronavirus Vaccine*, „Egypt Today" 2021, 22 IV, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101172/Egyptian-to-locally-produce-Russian-Sputnik-V-coronavirus-vaccine, 3 V 2023.

[85] *Africa CDC COVID-19 Vaccine Dashboard: Proportion of Vaccine Type Acquired by Member States in Africa*, 22 IX 2022, [online] https://africacdc.org/covid-19-vaccination/#, 22 IX 2022.

[86] *Algeria Begins Sinovac Covid-19 Vaccine Production*, France 24, 29 IX 2021, [online] https://www.france24.com/en/live-news/20210929-algeria-begins-sinovac-covid-19-vaccine-production, 3 V 2023.

[87] *Morocco's Sothema to Produce China's Sinopharm Vaccine*, Reuters, 6 VII 2021, [online] https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/moroccos-sothema-produce-chinas-sinopharm-vaccine-2021-07-05/, 3 V 2023.

[88] C.V. Nweneka, T. Disu, *The Future of Vaccine Manufacturing in Africa*, [w:] *Foresight Africa: Top Priorities for the Continent in 2022*, Africa Growth Initiative at Brookings, [online] https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/01/foresightafrica2022_chapter2.pdf, 3 V 2023.

PODSUMOWANIE

Śledząc ogólnodostępne dane statystyczne oraz doniesienia prasowe ze źródeł chińskich, afrykańskich, europejskich czy amerykańskich od początku pandemii COVID-19 do pierwszych miesięcy 2023 roku, można wysnuć kilka istotnych wniosków. Po pierwsze, chiński rząd współpracujący od wielu lat z krajami afrykańskimi, niesłychanie konsekwentnie i w sposób nieprzerwany prowadzi swoją przemyślaną i zaplanowaną politykę w stosunku do kontynentu afrykańskiego niezależnie od przeszkód, a wręcz – tak jak w przypadku pandemii COVID-19 – umiejętnie je wykorzystując. Kreuje w ten sposób swój wizerunek stabilnego, godnego zaufania partnera-przyjaciela, stojącego przy Afryce nawet w najtrudniejszej sytuacji. Stąd między innymi utrzymano terminowo w czasie pandemii cykliczne wydarzenia – FOCAC czy coroczne styczniowe wizyty dyplomatyczne chińskiego ministra spraw zagranicznych w Afryce.

Po drugie, w trakcie pandemii COVID-19 Chiny szybko zareagowały na nową sytuację, podejmując i wprowadzając w życie decyzje dotyczące działań antycovidowych w Afryce, a także konsekwentnie implementowały działania zapowiedziane już wcześniej. Odzwierciedleniem tego faktu może być m.in. realizacja postanowień VII i VIII FOCAC, szybka wysyłka do Afryki pierwszych transz chińskich szczepionek przeciw COVID-19 (tuż po pojawieniu się ich na rynku), liczne dostawy sprzętu medycznego i produktów ochronnych do Afryki, telekonferencje chińskich i afrykańskich ekspertów na początku pandemii czy organizacja Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności wobec COVID-19.

Po trzecie, pomimo że Chiny udzieliły pomocy każdemu krajowi afrykańskiemu, z którym utrzymują relacje dyplomatyczne, to biorąc pod uwagę, które kraje Afryki w pierwszej kolejności otrzymały pomoc oraz w których z nich lokowana jest produkcja chińskich szczepionek przeciw COVID-19, można śmiało stwierdzić, że działalność pomocowa Chin jest ściśle związana z aktywnością gospodarczą tych państw i chińskimi interesami w Afryce, a koszt tej pomocy częściowo przerzucony jest na chińskich przedsiębiorców. Stąd w Egipcie, gdzie Chiny mają rozległe interesy, m.in. w Ekonomicznej Strefie Kanału Sueskiego[89], rozwijany jest hub szczepionkowy, a do bogatej w ropę i gaz Algierii (wpisanej w nową inicjatywę Pasa i Drogi, dla której Chiny są jednym z głównych partnerów handlowych[90]) dostarczono w pierwszej kolejności dostawy covidowych medycznych produktów ochronnych i podpisano z nią umowę na produkcję szczepionek Sinovac. Podobnie, jedne z pierwszych dostaw chińskich szczepionek i pomocy „maseczkowej" dotarły także do bogatego w lit, chrom, żelazo, platynę, diamenty i złoto Zimbabwe oraz posiadającej duże zasoby kobaltu Demokratycznej

[89] *Egypt's SCZone, Chinese Companies Sign $487 Million Deals in Energy, Textiles, Petrochemicals, Bromine in Ain Sokhna*, „Egypt Today" 2023, 26 V, [online] https://www.egypttoday.com/Article/3/124664/Egypt's-SCZone-Chinese-companies-sign-487-million-deals-in-energy?utm_source=projectagora&utm_medium=contentdiscovery, 27 V 2023.

[90] *China, Algeria to Deepen BRI Cooperation Amid Tebboune's Visit*, Global Times, 19 VII 2023, [online] https://www.globaltimes.cn/page/202307/1294686.shtml, 21 VII 2023.

Republiki Konga. W Zimbabwe Chińczycy wykupili w 2022 roku fabryki litu potrzebnego do produkcji baterii litowo-jonowych, a w DRK rok wcześniej przejęły kontrolę nad dużą częścią krajowego sektora wydobywczego, m.in. kobaltu i litu[91]. Wśród państw, do których chińskie szczepionki trafiły najpierw, znalazła się również Gwinea Równikowa. Z jej rządem Chińczycy prowadzą rozmowy w sprawie zbudowania tam morskiej bazy wojskowej[92]. Stąd chińska dyplomacja covidowa w Afryce jest w dużej mierze analogiczna do wcześniejszej „dyplomacji książeczki czekowej" w tym regionie.

Po czwarte, jednym ze źródeł *soft power* są wartości danego kraju wyrażane w kulturze, wewnętrznych praktykach i polityce[93], co może być wysoce problematyczne dla Chin, patrząc na ich politykę wewnętrzną. Niemniej Chiny dość zręcznie radzą sobie z tym zarzutem. W przytaczanych w tym artykule dokumentach czy wystąpieniach chińskich notabli wielokrotnie odnajdujemy nawiązania do wyidealizowanych zasad współpracy Chin z innymi krajami, odwołania do równości, solidarności, braterstwa, suwerenności, terytorialnej integralności czy pokoju. Sam fakt przekazywania nieodpłatnie pierwszych transz szczepionek przeciw COVID-19 do Afryki przy niezaspokojonym zapotrzebowaniu w Chinach wzmacnia dodatkowo te nieustannie przywoływane wartości w praktyce, idealizuje Chiny i ich system. Podczas Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności wobec COVID-19 Chiny bardzo umiejętnie popularyzowały tradycyjną medycynę chińską i afrykańską, akcentując zasadę równości partnerów i domagając się respektowania zasady równości w stosunku do konwencjonalnej medycyny Zachodu.

Po piąte, wszystkie opisywane w niniejszym tekście dyplomatyczne, pomocowe i praktyczne działania Chin w stosunku do Afryki w trakcie trwania pandemii COVID-19 są przemyślanym elementem globalnej walki tego kraju ze stygmatyzacją Chin, które oskarżono o bycie źródłem wirusa SARS-CoV-2, oraz szeroko zakrojoną akcją chińskiego rządu w celu zabezpieczenia dotychczasowych interesów na kontynencie afrykańskim i utrwalenia dobrych relacji dyplomatycznych z Afryką.

Po szóste, w kontekście rozpatrywanego tu zagadnienia warto zwrócić uwagę na umiejętną narrację prasy chińskiej i retorykę rządowych wystąpień i dokumentów. Slogany typu „Dobrzy bracia walczą razem" i „Chiny i Afryka: Bracia nigdy nie walczący osobno z COVID-19, jesteśmy razem"[94] czy wielokrotnie pojawiające się w formalnych

[91] F. Lamański, *Chińczycy kupują kopalnie litu w Zimbabwe. Trzy w ciągu czterech miesięcy*, Obserwator Gospodarczy, 9 III 2022, [online] https://obserwatorgospodarczy.pl/2022/03/09/chinczycy-kupuja-kopalnie-litu-w-afryce-trzy-w-ciagu-czterech-miesiecy/, 15 V 2023.

[92] *China Is Discussing with Equatorial Guinea to Establish Naval Base in the City of Bata*, Global Defence News Army Recognition Group, 3 I 2023, [online] https://navyrecognition.com/index.php/naval-news/naval-news-archive/2023/january/12666-china-is-discussing-with-equatorial-guina-to-establish-naval-base-in-the-city-of-bata.html, 15 V 2023.

[93] J.S. Nye Jr., *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Warszawa 2007, s. 37.

[94] Tłumaczenie własne: *„Good Brothers Battle Together"*, *„China and Africa: Brothers never apart fighting COVID-19, We are together"* – slogany z krótkiego video: *China and Africa: Brothers Standing Together in Fight Against COVID-19*, FOCAC, 18 VI 2020, [online] https://news.cgtn.com/news/2020-06-18/China-and-Africa-Brothers-standing-together-in-fight-against-COVID-19-RpIvtFzfLa/index.html, 15 V 2023.

tekstach sformułowania: „partnerstwo równych", „chińsko-afrykańska społeczność o wspólnej przyszłości", „solidarność i współpraca z afrykańskimi krajami", mają oczywisty, mocny wydźwięk komunistycznej demagogii, ale potencjalnie mogą pozostawać w pamięci Afrykańczyków przez wiele lat i wywoływać pozytywne skojarzenia, podobnie jak akronim UNRA zagnieździł się pozytywnie na lata w powojennym pokoleniu Europy. Tego typu pozytywnym konotacjom z Chinami przysłużą się także zapewne słowa Nelsona Mandeli: „Kiedy ludzie zdeterminowani, mogą przezwyciężyć wszystko" umieszczone na dostawach „maseczkowych" dla Afryki przez Fundację Jack Ma[95].

Po siódme, obserwując aktywność Chin na kontynencie afrykańskim podczas pandemii COVID-19, możemy wskazać wiele komplementarnych elementów współtworzących pozytywny image Państwa Środka w Afryce i w efekcie w przyszłości wywołujących przychylność dla chińskich projektów w Afryce (*de facto* już to obserwujemy). Chiny bowiem wykorzystują rozliczne mechanizmy *soft power* w stosunku do Afryki. Przez pluralizm kulturowy działa chińska dyplomacja kulturalna, okazując szacunek i uznanie dla wzorców i wartości kultury afrykańskiej, w tym tradycyjnej medycyny afrykańskiej. Dyplomacja publiczna poprzez niesłabnącą intensywność wizyt w Afryce w trakcie pandemii i rangę biorących w nich udział reprezentantów Chin oraz przez sposób relacjonowania wydarzeń i ich wpływ na mieszkańców Afryki oddziałuje na postawy społeczne. W analizowanym okresie Chiny nadal działały intensywnie w sferze edukacji dostosowanej do okoliczności pandemicznych i w społeczno-politycznym życiu Afryki przez edukowanie personelu medycznego, rozpowszechnianie wiedzy naukowej o koronawirusie, promowanie na forum międzynarodowym równego dostępu Afryki do szczepionek przeciw COVID-19 i nowych technologii, rozpowszechnianie informacji o bieżących i planowanych działaniach covidowych w ramach relacji chińsko-afrykańskich czy liczne dwustronne umowy dotyczące wspólnej walki z koronawirusem. Sam fakt terminowego wywiązania się z budowy siedziby głównej Afrykańskiego CDC, szczególnie potrzebnego społeczeństwu afrykańskiemu w okresie pandemii, mocno przemawia na korzyść Chin. Wszystkie działania tego typu wpisują się zaś w branding narodowy Chin, i to nie tylko w kontekście Afryki, ale szerzej – pozytywnym postrzeganiu Chin globalnie.

Ostatnią rzeczą nasuwającą się w podsumowaniu niniejszego tekstu jest kwestia odzwierciedlenia intensywnych działań Chin poprzez mechanizmy *soft power* w trakcie pandemii COVID-19 na ich pozycję w Afryce i na arenie międzynarodowej. Jeszcze przed wybuchem pandemii obserwowano priorytetowe traktowanie Chin w wielu sferach w Afryce. Solidarność Chin i Afryki w interesach przekładała się również na pozycję Chin na forum międzynarodowym. W 2020 roku czterem z piętnastu międzynarodowych wyspecjalizowanych agencji ONZ przewodniczyły Chiny. Obecnie Chiny przewodniczą tylko jednej agencji – Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa, ale kadencja Qu Dongyu upływa 1 sierpnia 2023 roku. Czy propagowana

[95] J. McDonald, *China's Companies Emerge as Donors in Pandemic: The Outbreak Marks the Debut of China's Business Elite as Humanitarian Donors*, Manufacturing Net, 9 VI 2020, [online] https://www.manufacturing.net/supply-chain/news/21136652/chinas-companies-emerge-as-global-donors-in-virus-pandemic, 15 V 2023.

przez Chińczyków solidarność z braćmi z Afryki i dotychczasowe działania pomocowe będą wystarczające, by w najbliższej przyszłości ponownie wzmocnić reprezentację Chin na forum międzynarodowym? To zagadnienie wymagające kolejnego opracowania. Analiza zaprezentowana w niniejszym artykule pozwala jednak przypuszczać, że stosowane przez Chiny mechanizmy *soft power* **w połączeniu z** ich siłą gospodarczą tworzą razem chińską *smart power*. Stanowi ona duży potencjał dla wzmocnienia pozycji Chin w Afryce i na świecie oraz może umożliwić realizację nowej chińskiej koncepcji polityki zagranicznej – budowania odpowiedzialnego i wpływowego mocarstwa.

BIBLIOGRAFIA

Aboaf C., *U.S.–China Collaboration in Creating and Supporting the Africa Centers for Disease Control and Prevention*, Africa–U.S.–China Trilateral Cooperation Research Series No. 4, The Carter Center, [online] https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/china/trs-04-us-china-collaboration-africacdc.pdf.

Africa CDC and Mastercard Foundation: Saving Lives and Livelihoods, Africa CDC Newsletter, III 2023, [online] https://africacdc.org/download/africa-cdc-mastercard-foundation-saving-lives-and-livelihoods-newsletter-march-2023/.

Africa CDC COVID-19 Vaccine Dashboard: Proportion of Vaccine Type Acquired by Member States in Africa, 22 IX 2022, [online] https://africacdc.org/covid-19-vaccination/#.

Africa Population, Worldometer, 6 IX 2020, [online] www.worldometers.info/world-population/africa-population/.

African Vaccine Acquisition Trust (AVAT) Announces 108,000 Doses of Vaccines Arriving in Mauritius as Part of the First Monthly Shipment of Johnson & Johnson Vaccines, Africa CDC News / Press Release, 7 VIII 2021, [online] https://africacdc.org/news-item/african-vaccine-acquisition-trust-avat-announces-108000-doses-of-vaccines-arriving-in-mauritius-as-part-of-the-first-monthly-shipment-of-johnson-johnson-vaccines/.

The African Vaccine Manufacturing Ecosystem: Supply Landscape and Expansion Plans, Clinton Health Access Initiative Inc., December 2022, [online] https://chai19.wpenginepowered.com/wp-content/uploads/2023/01/230119-White-Paper-African-Vaccine-Manufacturing-Ecosystem.pdf.

AidData's Global Chinese Development Finance Dataset: Project ID 30201, AIDDATA A Research Lab at William & Mary, [online] https://china.aiddata.org/projects/30201.

Algeria Begins Sinovac Covid-19 Vaccine Production, France 24, 29 IX 2021, [online] https://www.france24.com/en/live-news/20210929-algeria-begins-sinovac-covid-19-vaccine-production.https://www.france24.com/en/live-news/20210929-algeria-begins-sinovac-covid-19-vaccine-production

Anshan L., *Chinese Medical Cooperation in Africa with Special Emphasis on the Medical Teams and Anti-Malaria Campaign*, Uppsala 2011.

Assala K., *50 African Diplomats on Anti-Covid-19 Visit to China's Sinopharm*, Africa News with AFP, 16 X 2020, [online] https://www.africanews.com/2020/10/16/50-african-diplomats-on-anti-covid-19-visit-to-china-s-sinopharm/.

AUC and Government of China Sign Exchange of Letters of Agreement for the Construction of Africa CDC Headquarters Building, Africa CDC News Press Releases, 27 VI 2019, [online] https://africacdc.org/news-item/auc-and-government-of-china-sign-exchange-of-letters-of-agreement-for-the-construction-of-africa-cdc-headquarters-building/.

Benabdallah L., *Don't Believe the Hype About China's „Vaccine Diplomacy" in Africa*, „The Washington Post" 2021, 5 III, [online] https://www.washingtonpost.com/politics/2021/03/05/dont-believe-hype-about-chinas-vaccine-diplomacy-africa/.

Bilal S., Shiferaw L.T., *The China–Africa Summit on COVID-19: Geopolitical and Economic Considerations*, ECDPM: The Centre for Africa–Europe Relations, 22 VI 2020, [online] https://ecdpm.org/talking-points/china-africa-summit-covid-19-geopolitical-economic-considerations.

CGTN: Jaką rolę odgrywają Chiny w międzynarodowej walce z COVID-19?, PR Newswire, 17 II 2021, [online] https://www.prnewswire.com/news-releases/cgtn-jaka-role-odgrywaja-chiny-w-miedzynarodowej-walce-z-covid-19--869232863.html.

China and Africa: Brothers Standing Together in Fight Against COVID-19, FOCAC, 18 VI 2020, [online] https://news.cgtn.com/news/2020-06-18/China-and-Africa-Brothers-standing-together-in-fight-against-COVID-19-RpIvtFzfLa/index.html.

China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals, The State Council of the People's Republic of China, Xinhua, 26 XI 2021, [online] https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202111/26/content_WS61a07968c6d0df57f98e5990.html.

China Contributes 2 USD Million to Support the Establishment of the Africa's Centre for Disease Control, Union Africaine, 13 XI 2015, [online] https://au.int/fr/node/16836.

China COVID-19 Vaccine Tracker, Bridge, 28 XII 2022, [online] https://bridgebeijing.com/our-publications/our-publications-1/china-covid-19-vaccines-tracker/#China8217s_Vaccines_in_Africa.

China Donates Medical Equipment to Madagascar, African News, Xinhua, 7 VI 2018, [online] http://www.xinhuanet.com/english/2018-06/07/c_137235679.htm.

China Donates Medical Supplies to African Union Commission, African Union Press Releases, 23 X 2020, [online] https://au.int/en/pressreleases/20201023/china-donates-medical-supplies-african-union-commission.

China Is Discussing with Equatorial Guinea to Establish Naval Base in the City of Bata, Global Defence News Army Recognition Group, 3 I 2023, [online] https://armyrecognition.com/news/navy-news/2023/china-is-discussing-with-equatorial-guina-to-establish-naval-base-in-the-city-of-bata.

China Pledges 1 B COVID Vaccine Doses for Africa, Africa Times, 30 XI 2021, [online] https://africatimes.com/2021/11/30/china-pledges-1-billion-covid-vaccine-doses-for-africa/.

China-Aided Africa CDC Headquarters Project Completed, CIDCA, 21 I 2023, [online] http://en.cidca.gov.cn/2023-01/21/c_856953.htm.

China, African Countries Conduct Fruitful COVID-19 Vaccine Cooperation, Xinhua, 24 VIII 2022, [online] http://english.scio.gov.cn/internationalexchanges/2022-08/24/content_78386648.htm.

China, Algeria to Deepen BRI Cooperation Amid Tebboune's Visit, Global Times, 19 VII 2023, [online] https://www.globaltimes.cn/page/202307/1294686.shtml.

China's New Foreign Minister Heads to Africa for First Trip, Africa News, 9 I 2023, [online] https://www.africanews.com/2023/01/09/chinas-new-foreign-minister-heads-to-africa-for-first-trip/.

China's Vaccine Map: Over 260m Chinese COVID-19 Vaccine Doses Distributed Globally, CGTN, 29 III 2021, [online] https://news.cgtn.com/news/2021-03-29/Over-260m-Chinese-COVID-19-vaccine-doses-distributed-globally-YZzPptWhHO/index.html.

The Chinese Government's Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries, Wilson Center Digital Archive, [online] https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/chinese-governments-eight-principles-economic-aid-and-technical-assistance-other-countries.

Chinese Medical Experts Arrive in Ethiopia and Burkina Faso to Aid Fight Against COVID-19, Embassy of The People's Republic of China in the Republic of Sierra Leone, 18 IV 2020, [online] http://sl.china-embassy.gov.cn/eng/xwdt/202004/t20200419_5848634.htm.

Covax Vaccine-Sharing Scheme Delivers first doses to Ghana, BBC News, 24 II 2021, [online] https://www.bbc.co.uk/news/world-africa-56180161.

COVID-19 Dashboard by the Center Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU), [online] https://coronavirus.jhu.edu/map.html.

COVID-19 Vaccine Dashboard, Africa CDC, 3 V 2023, [online] www.africacdc.org/covid-19-vaccination/.

Dinko H.D., *China's 'Mask Diplomacy' Wins Influence Across Africa, during and after the Pandemic*, The Conversation, 10 III 2021, [online] https://theconversation.com/chinas-mask-diplomacy-wins-influence-across-africa-during-and-after-the-pandemic-153048.

Dispatch of Millions of COVID-19 Vaccines to Africa Expected to Start in February: WHO, United Nation News, 5 II 2021, [online] https://news.un.org/en/story/2021/02/1083882.

Egypt Produces One Million Doses of „Vacsera-Sinovac" Vaccine Against COVID-19, „Egypt Today" 2021, 5 VII, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/105703/Egypt-produces-one-million-doses-of-"Vacsera-Sinovac"-vaccine-against.

Egypt Produces Over 30M Doses of Sinovac/VACSERA COVID-19 Vaccine, „Egypt Today" 2022, 21 II, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/113073/Egypt-produces-over-30M-doses-of-Sinovac-VACSERA-COVID-19.

Egypt Sends 1st Million Sinovac/Vacsera Doses to Vaccination Centers, „Egypt Today" 2021, 25 VIII, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/107228/Photos-Egypt-sends-1st-million-Sinovac-VACSERA-doses-to-vaccination.

Egypt Signs Agreement with China to Locally Produce Sinovac Vaccine, „Egypt Today" 2021, 22 IV, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101182/Egypt-signs-agreement-with-China-to-locally-produce-Sinovac-vaccine.

Egypt's SCZone, Chinese Companies Sign $487 Million Deals in Energy, Textiles, Petrochemicals, Bromine in Ain Sokhna, „Egypt Today" 2023, 26 V, [online] https://www.egypttoday.com/Article/3/124664/Egypt's-SCZone-Chinese-companies-sign-487-million-deals-in-energy?utm_source=projectagora&utm_medium=contentdiscovery.

Egypt's VACSERA in Talks with China's SINOVAC Over Vaccines Plant Construction, ZAWYA, 6 I 2023, [online] https://www.zawya.com/en/economy/north-africa/egypts-vacsera-in-talks-with-chinas-sinovac-over-vaccines-plant-construction-emequi1p.

Egypt's VACSERA to Manufacture Russian, Chinese Covid-19 Vaccines, „Egypt Today" 2021, 26 IV, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101317/Egypt's-VACSERA-to-manufacture-Russian-Chinese-Covid-19-vaccines.

Egyptian to Locally Produce Russian Sputnik V Coronavirus Vaccine, „Egypt Today" 2021, 22 IV, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/101172/Egyptian-to-locally-produce-Russian-Sputnik-V-coronavirus-vaccine.

The Eighth FOCAC Ministerial Conference Achieves a Full Success, The Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 1 XII 2021, [online] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2913_665441/2944_663894/2946_663898/202112/t20211202_10461016.html.

Feature: Chinese Medical Experts Extend Health Care to Rural Uganda, Xinhua, 8 VI 2018, [online] http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2018-06/08/content_51833473.htm.

The Gateway to Africa: China and Madagascar Are Expanding Cooperation in All Areas, ChinAfrica, vol. 11, 12 VIII 2019, [online] http://www.chinafrica.cn/Homepage/201908/t20190812_800175494.html.

Gemechu D.K., *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec państw Afryki. Strategia pięciu zasad*, „Forum Politologiczne" 2008, t. 8, s. 157-175.

Georgieva K., *Support for Africa's Vaccine Production Is Good for the World: Robust and Reliable Vaccine Capacity in Africa is a Global Public Good, Deserving of Global Support*, IMF Blog, 12 I 2022, [online] https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/01/12/blog011322-support-for-africas-vaccine-production-is-good-for-the-world.

Getachew A., *Alibaba's Jack Ma Foundation Chooses African Business Idols*, Anadolu Ajansi, 7 V 2021, [online] https://www.aa.com.tr/en/africa/alibaba-s-jack-ma-foundation-chooses-african-business-idols/2230220.

Global Health Security Index 2021, Nuclear Threat Initiative (NTI) i The Johns Hopkins Center for Health Security at the Bloomberg School of Public Health, December 2021, [online] https://ghsindex.org/wp-content/uploads/2021/12/2021_GHSindexFullReport_Final.pdf.

Herbling D., *China to Donate Coronavirus Vaccines to Three African Countries*, Bloomberg, 4 II 2021, [online] https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-04/china-to-donate-coronavirus-vaccines-to-three-african-countries.

Hui L., *Chinese Doctors Provide Free Medical Services in Africa*, Xinhua, 20 VIII 2019, [online] http://www.xinhuanet.com/english/africa/2019-08/20/c_138322237_2.htm.

Jack Ma Foundation Wants Africa to Be One Step Ahead of the Coronavirus, Jack Ma Foundation, 17 III 2020, [online] https://www.jackmafoundation.org.cn/blog/africa-can-be-one-step-ahead-of-the-coronavirus/.

Kandil A.M., *Egypt Opens Automated Vaccine Storage Complex with Capacity of Up to 150 Million Doses Annually*, „Egypt Today" 2022, 24 IX, [online] https://www.egypttoday.com/Article/1/119424/Egypt-opens-automated-vaccine-storage-complex-with-capacity-of-up.

Karásková I., Blablová V., *The Logic of China's Vaccine Diplomacy: An In-Depth Look at Where China's Vaccines Are Going Hints at the Motivation Behind the Campaign*, The Diplomat, 24 III 2021, [online] https://thediplomat.com/2021/03/the-logic-of-chinas-vaccine-diplomacy/.

Lamański F., *Chińczycy kupują kopalnie litu w Zimbabwe. Trzy w ciągu czterech miesięcy*, Obserwator Gospodarczy, 9 III 2022, [online] https://obserwatorgospodarczy.pl/2022/03/09/chinczycy-kupuja-kopalnie-litu-w-afryce-trzy-w-ciagu-czterech-miesiecy/.

Less Than 2% of World's COVID-19 Vaccines Administered in Africa, WHO Africa, 8 IV 2021, [online] https://www.afro.who.int/news/less-2-worlds-covid-19-vaccines-administered-africa.

Madzimure J., Madzianike N., *Chinese Firms Update Wilkins*, Nehanda Radio, 27 III 2020, [online] https://nehandaradio.com/2020/03/27/chinese-firms-upgrade-wilkins/.

McDonald J., *China's Companies Emerge as Donors in Pandemic: The Outbreak Marks the Debut of China's Business Elite as Global Humanitarian Donors*, Manufacturing Net, 9 VI 2020, [online] https://www.manufacturing.net/supply-chain/news/21136652/chinas-companies-emerge-as-global-donors-in-virus-pandemic.

Mlaba K., *What Is Africa's Capacity to Make Its Own Vaccines?*, Global Citizen, 28 IV 2022, [online] https://www.globalcitizen.org/en/content/africa-covid-19-vaccine-production-equity-access/.

Morocco's Sothema to Produce China's Sinopharm Vaccine, Reuters, 6 VII 2021, [online] https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/moroccos-sothema-produce-chinas-sinopharm-vaccine-2021-07-05/.

Mowa przewodnia Xi Jinping podczas Nadzwyczajnego Chińsko-Afrykańskiego Szczytu Solidarności Wobec COVID-19, FOCAC, 22 VI 2020, [online] http://www.focac.org/eng/ttxxsy/t1790867.htm.

Mureithi C., *The African Countries Which Are Part of China's Vaccine Diplomacy*, Quartz, 16 III 2021, [online] https://qz.com/africa/1984683/african-countries-targeted-by-chinas-vaccine-diplomacy/.

Mwai P., *Covid-19 Vaccinations: African Nations Miss WHO Target*, BBC News, 31 XII 2021, [online] https://www.bbc.com/news/56100076.

Number of Coronavirus (COVID-19) Cases in the African Continent as of November 18, 2022, by Country, Statista, [online] https://www.statista.com/statistics/1170463/coronavirus-cases-in-africa/.

Nweneka C.V., Disu T., *The Future of Vaccine Manufacturing in Africa*, [w:] *Foresight Africa: Top Priorities for the Continent in 2022*, Africa Growth Initiative at Brookings, [online] https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/01/foresightafrica2022_chapter2.pdf.

Nye Jr J.S., *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Warszawa 2007.

Olander E., *Coronavirus Aid: Chinese Medical Teams Arrive in Africa to Mixed Reactions*, The Africa Report, 6 IV 2020, [online] https://www.theafricareport.com/25746/coronavirus-aid-chinese-medical-teams-arrive-in-africa-to-mixed-reactions/.

Olander E., *Foreign Ministry Spokesman Zhao Lijian Announces a Raft of New COVID-19 Aid Programs for Africa*, China Global South Project, 13 V 2020, [online] https://chinaglobalsouth.com/2020/05/13/after-a-brief-lull-chinese-foreign-ministry-spokesman-zhao-lijian-announces-a-raft-of-new-covid-19-aid-programs-for-africa/.

Schwikowski M., *Coronavirus Helps Boost China's Influence in Africa*, Deutsche Welle, 25 IV 2020, [online] https://www.dw.com/en/coronavirus-pandemic-helps-china-expand-its-influence-in-africa/a-53241294.

Shaban A.R.A., *Chinese Experts Arrive to Help Nigeria in Coronavirus Fight, Opposition Kicks*, The Africa News, 9 IV 2020, [online] https://www.africanews.com/2020/04/09/chinese-experts-arrive-to-help-nigeria-in-coronavirus-fight-opposition-kicks/.

Soumaré M., *Alibaba's Jack Ma, Paul Pogba Mobilise Against Coronavirus in Africa*, The Africa Report, 25 III 2020, [online] https://www.theafricareport.com/24991/fighting-coronavirus-across-africa-from-vips/.

van Staden C., *COVID-19: Not Much Give from China in Its Relationship with Africa*, Africa Portal, 29 VI 2020, [online] https://www.africaportal.org/features/covid-19-not-much-give-china-its-relationship-africa/.

Tang B., Han Y., Liu X., Zhang H., Li M., Hu C., Zgang L., *Medical Services Provided on the „Harmonious Mission-2017" Peace Ark from China*, „BMJ Military Health Journal" 2021, vol. 169, no. e1, s. e44-e50, https://doi.org/10.1136/bmjmilitary-2020-001659.

Total Number of Coronavirus (COVID-19) Vaccination Doses Administered in Africa as of March 15, 2023, Statista, [online] https://www.statista.com/statistics/1232773/total-number-of-covid-19-vaccination-doses-in-africa/.

The Transition Beyond the Acute Phase of COVID-19 Pandemic in Africa, Africa CDC, News/Statement, 9 V 2023, [online] https://africacdc.org/news-item/the-transition-beyond-the-acute-phase-of-covid-19-pandemic-in-africa/.

Usman Z., Ovadia J., *Is There Any COVID-19 Vaccine Production in Africa?*, Carnegie Endowment for International Peace, 13 IX 2021, [online] https://carnegieendowment.org/2021/09/13/is-there-any-covid-19-vaccine-production-in-africa-pub-85320.

Watson O.J., Barnsley G., Toor J., Hogan A.B., Winskill P., Ghani A.C., *Global Impact of the First Year of COVID-19 Vaccination: A Mathematical Modelling Study*, „The Lancet" 2022, vol. 22, no. 9, s. 1293-1302, https://doi.org/10.1016/S1473-3099(22)00320-6.

What is COVAX, Gavi, 2022, [online] https://www.gavi.org/covax-facility?gclid=Cj0KCQjwsIejBhDOARIsANYqkD1PknglGHMkM2W_1QagrNAeTk6239VpDAi4sEzm3vOdyl0GVjJA91QaAuobEALw_wcB.

Yusuf M., *Chinese Top Diplomat Arrives in Africa to Strengthen Cooperation*, VOA News, 10 I 2023, [online] https://www.voanews.com/a/chinese-top-diplomat-arrives-in-africa-to-strengthen-cooperation/6912520.html.

Zhou Y., *Why Chinese Are Traveling to Africa, and Why Africans Are Traveling to China*, Quartz, 9 IX 2019, [online] https://qz.com/africa/1680094/why-chinese-are-traveling-to-africa-and-why-africans-are-traveling-to-china.

Marta DĘBSKA – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Wykładowca na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Członek zarządu Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Społecznego i Dialogu Międzykulturowego – Cooperantis. Wykładowca gościnny na uniwersytetach w Szwecji, Finlandii i Turcji. Jej obecne zainteresowania naukowe skupiają się na procesach globalizacyjnych, *soft power*, stosunkach międzynarodowych ze szczególnym uwzględnieniem relacji UE–Afryka, Chiny–Afryka i Stany Zjednoczone–Afryka.